

Mehmet Gönübol

ULUSLARARASI POLİTİKA

İlkeler - Kavramlar - Kurumlar

Siyasal Kitabevi
Ankara-2014

ÖNSÖZ

"Uluslararası Politika" konusunun Türkiye'de ayrı bir disiplin olarak ele alınmasının onbeş yıl kadar bir geçmişi bulunmaktadır. Bu konu ilk kez Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin öğretim programına alınmıştı. "Uluslararası Politika" Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversitelerde Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, çeşitli Avrupa ülkelerindeki üniversitelerde ise İkinci Dünya Savaşı'ndan beri bir araştırma ve inceleme konusu yapılmakta ve okutulmaktadır.

Türkiye'deki kısa geçmişine rağmen, uluslararası politika konusu, çeşitli isimler altında ülkemizdeki birçok üniversitelerin, akademilerin ve fakültelerin sosyal bilimlerle ilgili ders programlarına konulmuştur. Bununla birlikte, söylemek zorundayız ki, ders programlarına "bir özenti olarak" konulmuş olacak ki, bu konu bu öğretim kurumlarının birçoğunda ya hiç okutulmamış, ya da gerektiği biçimde ele alınmamıştır. Bunun başlıca nedenlerinden biri, konu ile ilgili olarak Türk dilinde yeterince kaynak bulunmaması, fakat daha önemlisi, okutucuların konunun ayrı, bağımsız bir disiplin olduğunun bilincine henüz varmamış olmalarıdır. Bunun en açık kanıtı, Türkiye'de ki yüksek öğretim kurumlarında bu *disiplini* okutanların büyük bir çoğunluğunun konunun uzmanı olmamaları, bunu asıl uzmanlık dalı yanında bir "yan ilgi alanı" olarak düşünmeleri, ya da bununla bir "hobi" olarak uğraşmalarıdır. Ülkemizdeki öğretim kurumlarında iç politikanın çeşitli dallarında birçok kişilerin uzmanlaşmış olmalarına bakılacak olursa, "uluslararası politika" ya da "uluslararası ilişkiler" dalındaki bu "kısırlığın" yada daha doğru bir deyişle bu "önemsemeyişin" nedeninin, en iyimser bir düşünceyle "ihmalden" ileri geldiği söylenebilir.

Uluslararası politika gerek içeriği, gerek anlatımı ve çözümlemesi bakımından kendisine özgü kavramları, ilkeleri, etkenleri ve kurum ve modelleri olan bir disiplindir. Biz, 1969 yılında yayınladığımız *Dış Politika; iç Etkenler Açısından Bir Dış politika İncelemesi* başlıklı kısa çalışmamızda, bir 'ilk deneme' olarak uluslararası politikanın kimi yönlerini analitik bir biçimde anlatmaya çalıştık ve bunun, çok daha geliştirilmiş başka çalışmalar için bir "başlangıç" olabileceğini düşünmüştük. Bununla birlikte, o zamandan buyana konu ile doğrudan ilgili pek az çalışma yayınlanmış, bunların içinde çağdaş bilim ölçülerine uyanların sayısı ise daha da az olmuştur.

Biz bu çalışmamızda, olanaklarımız ölçüsünde yeni bulgulardan ve gelişmelerden yararlanarak, bir Türk yüksek öğretim kurumunda disiplinin anlatılmasında belki bir kılavuz olabilecek ve daha geliştirilmiş çalışmaların hazırlanması için gerekli araçları ve yöntemleri sağlayacak bir *çözümleme çerçevesi* vermeye çalıştık. Kitabımızın bundan başka bir iddiası da yoktur.

Kitabımızla ilgili özgül kimi noktalarda geçmeden önce, uluslararası politika disiplininin genel niteliği ve içeriği ile ilgili bazı gözlemlerimiz üzerinde kısaca durmakta yarar görüyoruz. *Bir bilim dalı olarak uluslararası politikanın esas konusu, uluslararası siyasal sorunların gözlenmesi ve çözümlenmesi ile bunların anlatılması ve bu konuda tahminler yapılması için kuramların, ya da modellerin geliştirilmesidir.* Kabul etmek gerekir ki, uluslararası politika biliminde, uluslararası siyasal sorunların çözümlenmesi için son bir kuşak boyunca birçok yaklaşımlar, kuramlar ve modeller geliştirilmiş olmakla birlikte, bu alanda henüz istenilen sonuçlar alınmış değildir. Uluslararası politika bilimi, uluslararası siyasal konularda seçenekler önermekte, fakat bu seçenekler arasından tercihler yapmak "politikacının bir görevi" olmaktadır.

Uluslararası politika alanında devlet adamlarının, diplomatların veya öğrencilerin başvuracakları, Devletlerarasındaki siyasal ilişkilerin tümünü anlatan, her zaman geçerli bir "büyük kuram" (*grand theory*) geliştirilememiştir. Bu alanda son yıllarda yapılan çalışmalar ve ortaya atılan modellerin hemen hepsi, konunun sadece bir yönünü ele almakta, öteki yönlerin ihmal etmektedirler. Yalnız, bu çalışmaların bir ortak yanı bulunmaktadır: Bunların hemen hepsinde uluslararası politikanın *süreç yönü* vurgulanmaktadır.

Uluslararası politika konusunun genel niteliği ile ilgili başka bir yönü şudur: İnsan ilişkilerini inceleyen bilim adamları, müspet bilimleri inceleyen bilim adamlarına oranla, gözlemleyen ile gözlemlenen şeyler arasındaki ilişkiler bakımından daha büyük sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Müspet bilimcinin kullandığı araçlar ve yöntemler oldukça standartlaştırılmışlardır; hemen herkes bunları aynı biçimde kullanmakta, çoğu kez bunlardan aynı biçimde yararlanmaktadır. Müspet bilimci, örneğin, bir mikrobiyoloji uzmanı, yapmakta olduğu işle ilgili olarak ne denli heyecan duyarsa duysun, konusunu ne denli severse sevsin, algılamasını veya yargısını etkileyecek olan, gözlemlemekte olduğu olaya karşı duygularıyla hareket etmez. Buna karşılık insan toplumlarının araştırılmasında öznel eğilimlerden ve amaçlardan çok daha fazla etkilenilir. Bir ölçüde doğal olan bu durum için sosyal bilimcinin hoş görülmesi gerekir. Ancak, yapılacak çözümlemelerde olaylar ya tek yanlı anlatılırlar, ya da maksatlı olarak eksik verilirler veya başka bir biçimde koşullanmış bilinçaltı güdülerle ve "hatalı algılamaların" etkisi altında biçimlendirilirse, varılan sonuçlar ne bilimsel olur ne de doğru.

Sosyal bilimcilerin kendilerine özgü başka güçlükleri de vardır. Bunlardan biri, öğelerin ve etkenlerin denetimli bir deney altında tutulabilmelerinin zorluğu, hatta olanaksızlığıdır. Başka bir sorun da, konularla ilgili verilerin çokluğu ve bunların altından kalkılmasının güçlüğüdür, birçok verileri elde etmek zor olduğu gibi, istenilen zamanda elde etmek de imkânsız olabilmektedir. Bunlar ya uzun bir süre, ya da sonsuza dek hükümet arşivlerinde kalabilmekte veya kişileri bellekleri dışına çıkmadan onlarla birlikte göçüp gitmektedirler. Bu yüzden, kuramcılar genellemelere çoğu kez sadece eldeki, tam olmayan verilere ve bilgilere dayanarak varmaktadırlar.

Sosyal bilimlerin incelenmesinde karşılaşılan bu zorluklar yanında, daha özgül olarak uluslararası politika konusunun araştırılmasında ve incelenmesinde karşılaşılan zorluklar da bulunmaktadır. Bunların başında, *ulusçuluğun* ve çeşitli *ideolojilerin* bireylerin düşünce ve davranışlarını bu denli etkilediği çağımızda, uluslararası sorunlara bunların etkisinden kurtularak bakabilmek yeteneğinin geliştirilebilmesidir. Bundan başka, ulusal ve uluslararası çevre içindeki pek çok değişkenin etkisi altında oluşan devletlerin dış davranışlarına, bireyin kendisini bunlardan soyutlayarak bakabilmesi daha da zordur. Bu gibi durumlarda bilim adamlarının, öncelikle de devlet adamlarının ve diplomatların kolaylıkla "vatan haini" ya da "revizyonist" olmakla suçlamaları olasılık içindedir.

Uluslararası politika çalışmaları ile ilgili bu genel gözlemlerden sonra, kendi çalışmamızla ilgili olarak bir iki noktaya değinmek gerekecektir. Sosyal bilimlerle ilgili hemen her konunun, dolayısıyla uluslararası politika konusunun anlatılmasında "deskriptif" olmaktan çıkıp, bir ölçüde bile olsa "analitik" olmayan çalışılınca, soyutlamaların anlatım güçlükleriyle derhal karşılaşılmaktadır. Daha özgül biçimde söylemek gerekirse, uluslararası politikada eski "güç modelinden" uzaklaşıp, yeni "davranışçı yaklaşımlara" gidildikçe dil ve anlatım zorlukları giderek daha fazla karşımıza çıkmaktadır. Bugün, genel olarak siyaset biliminde gördüğümüz "anlaşılmaz dil işkencesi" ne uluslararası politika yazarlarını çalışmalarında da karşılaşılmaktayız. Biz çalışmamızda olanak içinde bundan kurtulmaya, konuları basite indirgeyerek anlatmaya gayret ettik. Bununla birlikte, yabancı dillerde yerleşmiş ve belli anlamlar kazanmış kimi teknik sözcüklerin ve anlatım biçimlerinin kullanımı ve Türkçeye çevrilmesinin ortaya çıkardığı zorlukların, metni zaman ağırlaştırmasının da farkındayız.

Çalışmamızla ilgili olarak başka bir güçlük, kitabın çerçevesini çizerken karşımıza çıktı. Türk okurlarına ve öğrencilerine verilmesi gereken bilgilerin sistemi, bizi en fazla düşündüren hususlardan biri oldu. Sonunda ortaya çıkan çerçevenin her bakımdan en başarılı bir yapıyı oluşturduğunu söylemek olanaksızdır. Ama bir yandan öğrencilerin gereksinmelerini karşılamak, aynı zamanda da başarılı bir kavramsal çerçeve içinde, disiplinin başlıca konularını belirli bir akışkanlık içinde anlatmak, böyle bir çerçeveyi benimsememizi gerektirdi. Esas itibarıyla bir "referans kitabı" olarak hazırlanan bu çalışmada, soyutlaştırmaların doğurduğu sakıncaları kısmen azaltabilmek için bilgileri tasnif etmeye, hatta "kompartmentalaştırmaya" çalıştık; konuların zaman zaman biraz da yapay bir biçimde bölünmeleri, bu anlatma ve anlama kolaylığı sağlamaktır. Bununla birlikte, bu anlatımın bizi kimi zaman kendimizi tekrarlamak durumuna götürdüğünün, ya da kimi konuların genel çerçeve içinde en iyi yerde ele alınmasına engel olduğunun farkındayız.

Kitabımızın, bazıları kendimizce bilinen eleştiriye açık noktalarını belirtirken, bunların "vebalinden" kurtulmaya çalışmıyoruz. "Bir çerçeve" diye nitelendirdiğimiz bu çalışmamızda okurların daha pek çok ve haklı eleştiri noktaları bulacaklarını biliyoruz. Bunların hepsinin bizim kusurlarımızdan ileri geldiğine kuşku yoktur.

Kitabımızı baskıya vermeden önce müsveddesini okuyarak bana yararlı öğütlemelerde bulunan değerli meslektaşlarım, Dr. Ersin Onulduran ile Asistan Haluk Gerger'e en içten teşekkürlerimi bildirmeyi bir borç sayarım. Ayrıca kitabın basılmasında gösterdikleri özen ve her türlü kolaylıklar için Ankara Üniversitesi Basımevinin tüm çalışanlarına şükran borçluyum. Doğaldır ki, kitabın kusurları bana aittir.

Prof. Dr. Mehmet GÖNLÜBOL
Ankara, 26 Şubat 1978

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Uluslararası Politika: İlkeler, Kavramlar, Kurumlar tahminlerimizin ötesinde bir ilgi gördü ve mevcudu bir yıldan az bir sürede tükendi. Bunun başlıca nedenleri, çalışmamızın konumuzla ilgili bir boşluğu doldurması ve uluslararası ilişkiler ve uluslararası politika konularını öğrenim programına alan birçok fakülte ve akademi tarafından referans kitabı olarak kabul edilmiş olmasıdır.

Yeni baskının 1979-1980 öğretim yılına yetiştirilmesi için gelen telkin ve dilekler karşısında acele olarak bastırmak zorunluluğu, kitabımızın tümüyle gözden geçirilmesini olanaksız kılmıştır. Kaldı ki, ilk baskısından buyana sadece bir buçuk yıl kadar geçmiş olması, verdiğimiz örneklere yenilerinin eklenmesi dışında kitabımızın tümüyle değiştirilmesini şimdilik gereksin kılmıştı. Bununla birlikte, SALT-II Doğu-Batı arasındaki silah dengesi ve öteki kimi konularda daha ayrıntılı eklemeler ve düzeltmeler yapmış bulunuyoruz. Kitabımızın yeni baskısının acele olarak ve özenle yapılmasında hiçbir çabayı esirgemeyen Sevinç Matbaası'nın tüm çalışanlarına şükran borçluyum.

Mehmet GÖNLÜBOL

Ankara, 10 Ekim 1979

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

Uluslararası Politika çok dinamik bir konudur. Bu yüzden, bu konuyu içeren kitaplar kısa bir sürede eskিয়েbilir, yenilenmedikleri takdirde güncelliklerini yitirebilirler.

Üçüncü baskımızda kitabımızın bu ihtiyacını bir ölçüde gidermeye çalıştık.

Uluslararası Politika: İlkeler, Kavramlar, Kurumlar başlıklı kitabımızın önemli bir kısmını kuramlar, yaklaşımlar ve olaylar teşkil ediyor. Bu kısımların geniş ölçüde yenilenmesine gerek yoktur. Yenilemek ihtiyacı özellikle kitabımızda verdiğimiz bazı örnekler, istatistikler ve uygulama ile ilgili bilgilerde kendini göstermektedir. Biz de bunu yaptık. Değerli meslektaşım Doç. Dr. Ersin Onulduran'ın yardımlarıyla kitabımızı güncelleştirmeye çalıştık. Sağladığı yeni bilgiler ve diğer yardımlar için kendisine şükranlarımı sunuyorum.

Kitabımızın yeni baskısının dikkatle yapılmasında hiçbir çabayı esirgemeyen A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basım-Yayın Yüksek Okulu matbaasının tüm çalışanlarına teşekkür borçluyum.

Mehmet GÖNLÜBOL

Ankara, 6 Mayıs 1985

ALTINCI BASKIYA ÖNSÖZ

İlk basıldığından bu yana kitabımızı beş kez gözden geçirerek güncelleştirdik. Ancak, çeşitli üniversitelerde idari görevler aldığımdan, son on yıl içinde kitabı yenileme olanağı bulamadım.

Son hukuki baskısından bu yana yıllar geçtiği halde kitabımıza olan ilgi devam etti. Kitap halen Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde birçok üniversitede ders kitabı olarak okutulmaktadır. Kitap içindeki kimi bilgilerin yenilenmesi ve güncelleştirilmesi gerektiğini tabii ki biliyoruz. Fakat öğrencileri kaynaksız bırakmaktansa en azından konu ile ilgili temel kuramları, kavramları ve bilgileri içeren kitabımızın yeniden basılmasına izin verdik.

Öğrencilerimize ve Siyasal Kitabevi'ne çalışmanın yeniden basılmasına gösterdikleri yakın ilgi için teşekkür ederim.

26 Temmuz 2014
Mehmet GÖNLÜBOL

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ.....	vii
ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ	ix
ALTINCI BASKIYA ÖNSÖZ.....	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI POLİTİKANIN İNCELENMESİ VE ULUSLARARASI SİSTEMİN YAPISI

A. ULUSLARARASI POLİTİKANIN İNCELENMESİ.....	3
Uluslararası Politikada "Siyasal Gerçekçilik" ya da "Klâsik" yaklaşım.....	5
Uluslararası Politikanın Anlatılmasında Yeni Yaklaşımlar	9
Uluslararası Politikada "Karar Verme" Kuramları	14
Marksçı Kuram ve Uluslararası Politika	18
Uluslararası İletişim ve Uluslararası Politika	22
"Uluslararası Politika" Konusunun Kapsamı.....	27
Uluslararası Politika ve Sistem Çözümlemesi	30
B. ULUSLARARASI SİSTEMİN YAPISI.....	34
İlk ve Orta Çağlarda Uluslararası Sistemin Yapısı.....	34
Onbeş-Öndokuzuncu Yüzyıllar Arasında Avrupa'nın Siyasal Yapısı	38
Öndokuzuncu Yüzyılda Avrupa.....	41
Uluslararası Sistemin Bugünkü Yapısı.....	43
Modern Devletin Başlıca İtikeleri.....	47
Başlıca Uluslararası Sistem Türleri	52
Çağdaş Uluslararası Sistemin Özellikleri	54

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLETLERİN BAŞLIKA DIŞ POLİTİKA ÇIKTILARI

A. DEVLETİN DIŞ POLİTİKA STRATEJİSİ	64
1. Yalnızcılık Politikası	65
Amerika ve Sovyet Örnekleri.....	67
2. Bağlantısızlık Politikası.....	69
Bağlantısız Devletler Grubu	71
3. Diplomatik Koalisyonlar ve Askeri İttifaklar	
Genel Gözlemler.....	75
Siyasal İttifakların Çeşitleri Doğaları	81

B. DEVLETİN DIŞ POLİTİKA AMAÇLARI.....	86
Amaçların Genel Niteliği	86
Devletlerin Başlıca Dış Politika Amaçları.....	89
Uzun Süreli Amaçlar	91
C. DEVLETİN DIŞ POLİTİKA EYLEMLERİ	95
Gücü Oluşturan Öğeler.....	99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLETLERİN BAŞLICA DIŞ POLİTİKA ARAÇLARI

A. DİPLOMASİ	112
Diplomasinin Geçmişi.....	112
Diplomatik Protokol.....	114
Diplomasi Temsilcilerinin Ayrıcalık ve Bağışıklıkları.....	118
Diplomatların Görevleri	119
Diplomatik Görüşmelerde Yöntem	120
Diplomasi Türleri	121
Diplomatik Taktik ve Teknikler	123
Totaliter Devletlerin Diplomasi Yöntemleri.....	124
"Açık" ve "Kapalı" Diplomasi.....	127
Diplomatlarda Aranılan Nitelikler	130
B. PROPAGANDA	133
Genel Gözlemler.....	133
Uluslararası Propagandanın Nitelikleri	134
C. EKONOMİK YÖNTEMLER	140
Genel Gözlemler.....	140
Dış Yardım	148
Dış Yardımların Çeşitleri	152
D. İÇ İŞLERE KARIŞMA	159
Genel Gözlemler.....	159
İç İşlere Karışma Yöntemleri	164
E. SİLAHLAR VE SİYASAL ETKİ.....	171
Genel Gözlemler.....	171
Nükleer Silahlar.....	173
Atom Bombası Nedir?.....	174
Nükleer Silahlar Teknolojisi.....	175
Gönderme Araçları.....	177
Nükleer Çağda Stratejinin Özellikleri	179
Tırmanma	180
Caydırıcılık.....	182
Başlıca Caydırma Yöntemleri	185

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DEVLETLERİN DIŞ DAVRANIŞ GÜDÜLERİ

A. DIŞ POLİTİKA KARARLARININ SOSYO-PSİKOLOJİK NEDENLERİ: “GÖRÜNÜM”ÜN ÖNEMİ.....	192
Genel Gözlemler.....	192
Görünümü Etkileyen Nedenler.....	193
Görünümün Karar Vericiler Üzerindeki Etkisi.....	198
B. ULUSAL VE ULUSLARARASI YAPININ ÖZELLİKLERİ.....	202
Uluslararası Yapının Özellikleri.....	202
Ulusal Yapının Özellikleri.....	205
C. İDEOLOJİ VE DIŞ POLİTİKA.....	209
Genel Gözlemler ve İdeoloji Kavramı.....	209
Sovyet İdeolojisinin Niteliği.....	212
İdeolojinin Sovyet Dış Politikası Üzerindeki Etkisi.....	214
Sovyet İdeolojisini Aşındırıcı Gelişmeler.....	217
Sovyet İdeolojisini Canlı Tutan Kaynaklar.....	223
D. KAMUOYU VE DIŞ POLİTİKA.....	226
Genel Gözlemler.....	226
"Dünya Kamuoyu"nın Önemi.....	228
Ulusal Kamuoyunun Önemi.....	233
Ulusal Kamuoyunun Yapısı.....	237
Pasif Halk.....	238
Aktif Halk.....	240
Kamuoyu Yaratıcıları.....	241
Halk Yığılmalarının Rolü.....	242
Sosyalist Ülkelerde Kamuoyunun Önemi.....	245
E. TOPLUMSAL YAPI VE DIŞ POLİTİKA.....	248
1. Genel Gözlemler ve "Ulusal Çıkar"ın Anlamı.....	248
2. A.B.D ve S.S.C.B.'nin Siyasal Sürecinde Toplumsal Yapı ve Dış Politika İlişkisi.....	254
A.B.D.'nde Dış Politikadan Yararlanan Gruplar.....	256
S.S.C.B.'nde Dış Politikadan Yararlanan Gruplar.....	259
3. Az Gelişmiş Ülkelerin Siyasal Sürecinde Toplumsal Yapı ve Dış Politika İlişkisi.....	264
Az Gelişmiş Ülkelerin İç Yapılarının Genel Nitelikleri.....	266
"Doğu" ve "Batı"nın Karşısında Az Gelişmiş Ülkelerde İç ve Dış Politika İlişkisi.....	269
F. DEVLET KURUMLARI VE DIŞ POLİTİKA.....	273
1. Genel Gözlemler.....	273
2. Temsili Sistemlerde Devlet Kurumları ve Dış Politika.....	276
Amerika Birleşik Devletlerinde Durum.....	277
Türkiye'de Durum.....	281

3. Sosyalist Düzenlerde Siyasal Kurumlar ve Dış politika: Sovyetler Birliği Örneği	287
4. Siyasal Kurumların Dış Politikadaki Gerçek Rolü	293
Temsili Sistemlerde	293
Sosyalist Düzenlerde	296

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEVLETLERARASI İLİŞKİLERİN ALDIĞI BAŞLICA BİÇİMLER

A. DEVLETLERARASINDA ÇATIŞMALAR VE NEDENLERİ	302
1. Emperyalizm	304
Emperyalizm ve Marksçı Felsefe	304
Hobson'un Görüşleri	307
Lenin'in Getirdikleri	308
Schumpeter'in Emperyalizm Görüşü	311
Sovyet İdeolojisinde Emperyalizm	313
Leninci Sovyet Tezinin Eleştirisi	314
Emperyalizmin Gerçek Nedenleri	315
Emperyalizm Yöntemleri	318
2. Ulusçuluk	320
Ulusçuluğun Doğuşu	320
Ulusunu Oluşturan Öğeler	323
Ulusçuluğun Gelişmesi ve Niteliği	325
Mars ve Engels'e Göre Ulusçuluk	327
İkinci Dünya Savaşından Buyana Ulusçuluk	330
Ulusların Geleceklerini Kendilerinin Tayin Etmeleri	333
Sosyalist Dünyadaki Ulusçuluk Hareketleri	335
3. Revizyonizm ve Statüko Politikası	337
Kavramların Anlamı	337
Kavramların Gelişimi ve Uygulamadaki Durum	339
Marksçı-Leninci Öğreti ve Kavramlar	341
İzlenecek Karşı-Politikalar"	343
B. DEVLETLERARASINDA UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ	346
Genel Gözlemler	346
Yeni Yöntemler	349
Uyuşmazlıkların Barışçı Yollardan Çözülmesinde Uygulanan "Geleneksel" Yöntemler	352
C DEVLETLERARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ	368
Genel Gözlemler	368
Uluslararası Kuruluşlar Çerçevesinde Yapılan İşbirliği Çalışmaları	369
Uluslararası "İşbirliğinde" Görülen Yeni Gelişmeler	373
D. SAVAŞ	379

Genel Gözlemler.....	379
Savaşın Nitelikleri ve Türleri	381
Sınırlı Çatışma Stratejileri: Gerilla Savaşları	385
Savaş ve Siyasal Çatışma İlişkisi	390

ALTINCI BÖLÜM

ULUSLARARASI SİSTEMİ GELİŞTİREN ÖĞELER

A. ULUSLARARASI HUKUK	395
1. Uluslararası Hukukun Gelişmesi ve Genel Nitelikleri	395
Uluslararası Hukukun Doğuşu.....	396
Uluslararası Hukuk Uygulanmış mıdır?	397
Uluslararası Hukukun Kaynakları	398
Uluslararası Hukukta Yaptırım.....	401
Meşru Savunma	402
Saldırının Tanımlanması Sorunu	403
Uluslararası Hukukta Yasama Görevi	406
Uluslararası Anlaşmalar	408
Uluslararası Hukukun Kodifikasyonu	410
Uluslararası Hukukun Yorumlanması ve Bağlayıcılık Gücü.....	411
2. Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Sistem İlişkisi	414
B. GÜÇ DENGESİ.....	425
1. Genel Nitelikleri.....	425
Güç Dengesinin "Dengeleyicisi"	427
Güç Dengesinin Yapısı ve Dengeleme Yöntemleri	428
Denge ve "Dinginlik"	430
2. Güç Dengesi İlkesinin Geçmişteki Anlamı ve Uygulamaları	431
Onyedinci ve Onsekizinci Yüzyıllarda Avrupa'da Güç Dengesi	434
Ondokuzuncu Yüzyılda Avrupa'da Güç Dengesi	437
Birinci Dünya Savaşından Sonra Güç Dengesi	440
İkinci Dünya Savaşından Sonra Güç Dengesi	442
3. Bugünkü "Güç Dengesinin Yapısı ve Özellikleri	444
"Yılgı Dengesi"	444
Konvansiyonel Denge ile Nükleer Denge Arasındaki Farklar	447
"Karmaşık" Güç Dengesinde Karşılıklı Etkileşmeler	448
Dinginlik ve İstikrar	450
C. SİLAHSIZLANMA VE SİLAHLARIN SINIRLANDIRILMASI.....	453
1. İlk "Silahsızlanma" Çalışmaları.....	454
İkinci Dünya Savaşından Sonraki Silahsızlanma Çalışmaları	457
2. Nükleer Silahsızlanma Sorunu	459
A.B.D.'nin Nükleer Tekeli Dönemi: 1945-1952 Yılları	459
Nükleer Yarıştta İkinci Dönem: 1953-1960 Villan.....	462

Küba Bunalımı ve Yeni Sınırlandırma Anlaşmaları	
Dönemi: 1960–1968 Yılları.....	465
"Süper Devletler" Dışındaki Tedbirler	468
Nükleer Denklik Dönemi ve SALT Görüşmeleri: 1968-1972.....	471
Stratejik Nükleer Silahları Sınırlandırma Anlaşmaları.....	474
SALT" ın Batı Avrupa ve Öteki Devletler Bakımından Önemi	479
3. "Helsinki Konferansı" ve MBFR.....	485
SALT-II.....	490
START Görüşmeleri:	495
SDI (Stratejik Savunma Girişimi):	496
4. Bakteriyolojik ve Mikrop Yayan Silahların Yasaklanması	497
D. ULUSLARARASI KURULUŞLAR.....	500
1. Genel Gözlemler.....	500
2. İlk Uluslararası Örgütlenme Tasarıları	502
İlk Fiili Örgütlenme Girişimleri	506
3. İlk Gerçek Örgütler	508
4. Birleşmiş Milletler Örgütü	510
Örgütün Kurulması.....	511
Andlaşmanın Genel Hükümleri	514
Üyelik	515
Organlar.....	517
(i) Genel Kurul	517
(ii) Güvenlik Konseyi.....	519
(iii) Ekonomik ve Sosyal Konsey	521
(iv) Vesayet Konseyi.....	521
(v) Uluslararası Adalet Divanı.....	522
(vi) Sekreterlik.....	523
Birleşmiş Milletler ve Barışın Korunması.....	524
Zorlama Tedbirleri	526
Andlaşmada Meşru Savunma Hakkı	527
BİRİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI	531
İKİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI.....	533
ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI.....	534
DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI	536
BEŞİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI	542
ALTINCI BÖLÜMÜN DİPNOTLARI.....	545
DİZİN.....	549

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI POLİTİKANIN İNCELENMESİ VE ULUSLARARASI SİSTEMİN YAPISI

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI POLİTİKANIN İNCELENMESİ VE ULUSLARARASI SİSTEMİN YAPISI

A. ULUSLARARASI POLİTİKANIN İNCELENMESİ

İkinci Dünya Savaşından buyana, özellikle son yirmibeş-otuz yıldan beri uluslararası politika uzmanları, konunun içeriğinden çok, ele alınış biçimi veya konuya yaklaşım ile ilgilenmişlerdir. Bazı yazarlar bu hususta o denli ileri gitmişlerdir ki, biçim uğruna içeriği iyice gözden uzak tutmuşlardır. Kimilerinin söylemek istedikleri gibi bunun nedenini salt "Moda" sözcüğü ile anlatmak doğru değildir. Biçim ile içerik arasında çok yakın bir bağlantı vardır ve biçimde, ya da yaklaşımda yapılacak hatalar yazan ve okuru gerçek-dışı yanlış sonuçlara ve kanılara götürebilir. Bu nedenle önerilen ve uygulanan çeşitli yaklaşımlar üzerinde dururken, biz de bu çalışmada uyguladığımız yaklaşımları ve bunları benimsememizin nedenlerini belirtmeye çalışacağız.

Uluslararası politikanın doğası ve niteliği hakkında görüşler ileri sürmek oldukça eskidir. Ünlü Floransa'lı düşünür *Nicolo Machiavetti* (1469-1527) *Prems* başlıklı kitabında (1513'de yayınlanmıştır) ele aldığı ve ileri sürdüğü, devletin yapısı ve gücün Devletlerarası ilişkilerdeki önemi hakkındaki görüşleriyle, bu konulardaki çağdaş çözümlerinin ilk habercisi olmuştur. Fakat bu ve buna benzer bazı klâsik yapıtlara rağmen kapsamlı sayılabilecek uluslararası politika kuramlarına, Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda pek az rastlanıyordu.

Vestfalya Barışı'nın imzalandığı 1648 yılı ile Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı olan 1914 yılı arasındaki üçyüz yıla yakın süre içindeki Avrupa tarihi, *diplomasi*, *güç dengesi* ve *uluslararası hukukun* altın yılları idi. Hemen hemen tüm siyasal düşünceler yeni kurulmaya başlayan "egemen ulusal-devlet" üzerinde odaklaştırmıştı. Ulusal devletin davranışlarının nedenleri, varlıklarını sürdürmek için almaları gereken tedbirler ve dış ilişkilerdeki davranış biçimleri incelenmeden, hatta bu konulara hiç değinilmeden, diplomasi ilişkileri tarihi, uluslararası ve siyasal kurumlar üzerinde durulmaktaydı.

Uluslararası ilişkiler konusunun ayrı bir disiplin olarak ele alındığı ilk ülke Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. Ancak, burada bile uluslararası ilişkiler konusu iki dünya savaşı arasındaki dönemde ilk kez öğretilirken Devletlerarasındaki yatışmaların kökenine ve nedenlerine inilmeden, güncel olayların, çoğu kez hukuksal ve örgütsel yönleri anlatılmakla yetiniliyordu. Uluslararası sorunların çözülmesi için yeni kurulmuş bulunan dünya örgütünün -Milletler Cemiyeti'nin- bu yaklaşımın üzerindeki etkisi büyük olmuştur. Gerçekten, tarihsel olarak ondokuzuncu yüzyıl Avrupa'sı ile özdeşleştirilen güç dengesi politikasına karşı olan Amerikalı *ütopyacılar*, buna bir tepki olarak, insanın uluslararası ilişkilerde *nasıl davrandığı* incelemek yerine, düşüncelerini, bir tür ilişkilerde insanın *nasıl davranması gerektiği* üzerinde yoğunlaştırmışlardı.

İkinci Dünya Savaşından sonra Batıda, özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde, uluslararası ilişkiler konularının ele alınmasında *ülkücülükten* (idealizm) *gerçekçiliğe* (realizm), yani uluslararası hukuk ve uluslararası örgütlenmeden *güç* ögesine doğru bir dönüş olmuştur. Bunu bir ölçüde doğal karşılamak gerekir. Bu denli büyük bir savaştan sonra en ülkücü olan çözümlemeciler bile, uluslararası hukuk ile uluslararası ahlâk ve uluslararası kuruluşlara olan güven¹ ve inançlarını yitirmişlerdi. Gerçekçiler uluslararası ilişkilerde en önemli öğenin güç ve çıkar olduğuna inanıyorlardı. Bunlar, temelde tutucu, ampirik, ölçülü, ülkücü ilkelere karşı kuşkulu, buna karşılık tarihsel olaylara saygılıydılar. Uluslararası olaylardan karamsar sonuçlar çıkarmaları olasılığı; iyimser sonuçlar çıkarmalarından daha fazladır. Gerçekçiler toplum bilimlerinde ana kavramın güç olduğunu kabul ederler. Fakat bunlara göre, ilişkileri ve güce dayalı davranış biçimleri ahlâk ve hukuk deyimleri kullanılarak gizlenmeye çalışılmaktadır.

Uluslararası Politikada "Siyasal Gerçekçilik" ya da "Klâsik" yaklaşım

Kabul etmek gerekir ki, uluslararası ilişkileri *siyasal güce* dayanarak en iyi biçimde anlatan, bu konuda kapsamlı bir kuram (*grand theory*) geliştiren kişi *Hans J. Morgenthau* olmuştur, nitekim gerçekçi okul ile ilgili olarak söylenenlerin önemli bir kısmı, Morgenthau ile onu eleştirenler arasındaki bir diyalogdan ibarettir.

Morgenthau kuramını açıklarken şöyle diyor; "Uluslararası politika, tüm politikalar gibi, bir güç ve iktidar mücadelesidir. Uluslararası politikanın son amacı ne olursa olsun, güç her zaman için bir ilk amaçtır. Devlet adamları olsun, sıradan insanlar olsun, her zaman için özgürlük, güvenlik, esenlik ve bizzat güç sahibi olmak isterler, bu amaçlarını dinsel, toplumsal, felsefi, ekonomik ülküler biçiminde tanımlarlar. Bu konuda umdukları, bu ideallerin kendi içsel güçleri ile "tanrısal" güçlerin yardımı ile ya da insansal işlerin gelişmesi ile gerçekleşmelelidir. Bunlardan başka, diğer uluslarla, ya da uluslararası diğer kuruluşlarla teknik işbirliğinde bulunmak gibi siyasal olmayan araç ve yollarla da bu amaçlarının gerçekleşmesini güçlendirmek isteyebilirler. Fakat her ne zaman bu amaçlarının gerçekleşmesi için uluslararası politikayı bir araç olarak kullanırlarsa, çabalarının nedeni güç ve iktidar elde etmektir.

Morgenthau'ya, göre uluslararası politika ile iç politikayı birbirinden ayıran en önemli husus, iç politikanın örf ve adet ve kültür çerçevesi içinde cereyan etmesi ve zor şiddete başvurulmasının devletin tekeli altında bulunmasıdır. Uluslararası alanda bu sınırlamaları sağlayacak denetim çok zayıftır, ya da hiç yoktur. Gücün uluslararası politikada başlıca etken olması gerçeği, tarih boyunca ne denli doğru idi ise, bugün için de aynı ölçüde geçerlidir. Her devletin kendi davranışlarını, Devletlerarasındaki güç ilişkileri ve Devletlerarasındaki güç oranına göre saptaması zorunluluğu vardır.²

Uluslararası alanda kendi gücüne ve bu gücün diğer devletlerin güçleri içindeki görelî durumuna ve yerine bakarak, devletlerin uluslararası politikada sahip oldukları seçenekler oldukça sınırlıdır. Morgenthau'ya göre, devlet uluslararası alanda esas itibarıyla üç tür politika izleyebilmektedir: (1) Statüko politikası; (2) yayılma ve emperyalizm politikası ve (3) prestij politikası. Bunlardan sonuncusu, yani prestij politikası,

BİRİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

1. Hans J. Morgenthau'nun bu kuramını geliştirdiği yapıt Baskın Oran ve Ünsal Oskay tarafından dilimize de çevrilmiştir. Uluslararası Politika (Ankara: Siyasi İlimler Derneği Yayınları, 1970) (iki cilt).
2. **Ibid.**, c. I, s. 30-36.
3. Bkz; **Ibid.** ,s.46 v.d.
4. Bu konuda Altıncı Bölüm'e bakınız.
5. Bkz: Üçüncü Bölüm.
6. Yeni yaklaşımlar için bkz: James A. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff, Jr., **Contending Theories of International Relations** (New York: J.B. Lippincott Company, 1971); Klaus Knorr ve James N. Rosenau, **Contending Approaches to International Politics** (Princeton: Princeton University Press, 1969); Joseph Frankel, **Contemporary International Theory and the Behaviour of States** (London: Oxford University Press, 1973).
6. Idiosinkratik değişken, 'bireyin karar vericilik rolünü almadan önce sahip olduğu niteliklerdir; bunlar sadece o karar vericide bulunan özellikler de olmayabilirler.
7. "Karar verme" yaklaşımını uluslararası politikada konusuna başarılı bir biçimde ilk uygulayan kimse Richard C. Snyder olmuştur, Bu konuda kapsamlı ilk eseri Snyder ve arkadaşları yayınlamışlardır. Richard C. Snyder, H. W. Bruck ve Burlon Sapin, **Foreign Policy Decision-Making** (New York¹ The Free Press of Glencoe, 1963) (ikinci baskı).
8. Bu konuda bkz: R.N. Berki, "on Marxian Thought and the Problem of International Relations", **World Politics**, c. XXIV, No. 1 (October 1971), s. 80-105.
9. Karl Marx ve Friedrich Engels (Çev. Tektaş Ağaoğlu), **Manifesto** (İstanbul: Öncü Kitabevi yayımlan, 1970), s. 65.
10. .Bukonuda etraflı bilgi için Beşinci Bölüm'e bakınız.
11. Kari Marx ve Friedrich Engels (Çev. Tektaş Ağaoğlu), **op.cit**
12. Bkz: Charles A McCetland, **Theory and the International System** (New York: , The Macmillan Limited, 1966) (ikinci baskı, 1967, paperback), s, 119 vd.
13. **Ibid.**
14. Görünümün (imaj) uluslararası politikadaki yeri hakkında Dördüncü Bölüme bakınız.

15. Girdi (**input**) bir sisteme ya da alt-sisteme girip burada bir değişiklik meydana gelmesine neden olan münferit bir davranıştır.
16. Bu konuda etraflı bilgi için bkz: James N. Rosenau (derleyen), **Linkage Politics** (New York: The Free Press, 1969).
17. Uluslararası Politika konusunu "sistem" açısından ele alan en iyi çalışmalardan biri Morton A. Kaplan tarafından kaleme alınmıştır. **System and Process in International Politics** (New York: John Wiley and Sons. Inc., 1964).
18. F.S. Northedge, **The International Political System** (London: Faber and Faber, 1976), s. 24-25.
19. Bu konuda bkz: James E. Dougherty ve Robert L. Pfaltzgraff, Jr., **op.cit.**, s. 102-137,
20. F.s, Northedge, **op.cit.**, s. 42.
21. C.J. Hayes, **The History and Nature of International Relations** (New York: GeorgeTownUniversity, 1922), s. 72,
22. Bu konuda bkz; K.J. Holsti, **International Politics; A Framework of Analysis** (ikinci baskı) (London: PrenticeHall International, 1972), s. 53 vd,
23. Bkz;Ibid.,s.70v.d.
24. Bkz: J.'L. Briery, **The Law of Nations: An Introduction to the International Law of Peace** (Oxford; Clarendon Press, 1950) (dördüncü baskı), s. 46-47.
25. **Ibid.**,s. 46-47,
26. Mehmet Gönübol, **Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma** (üçüncü baskı) (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1975), s. 23.
27. Seha L. Meray, **Devletler Hukukuna Giriş** (birinci cilt, üçüncü baskı) (Ankara, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1968), s. 300.
28. Genel olarak uluslararası kuruluşlarda, Özellikle Birleşmiş Milletlerde "ağırlığa göre oy" verilmesi konusunda bir çok çalışmalar yapılmıştır. Bkz: L.B. John "Weighting of Votes in an International Assembly", **American Political Science Review**, c. 38 (December 1944), s. 1192-1203; Quincy Wright, "Weighted Representation in a World Legislature", **Common Cause**, c. 3 (September 1949), s. 72-77; E. McIntyre, "Weighted Voting in International Organizations", **International Organizations**, c. 8 (1954), s. 484-497.
29. K.J. Holsti, **op. cit.**, s. 92 v.d.
30. **Ibid.**, s, 86-89.
31. **Ibid.**,3. 9-91.

İKİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

1. K.J. Holsti, **International Politics: A Framework of Analysis** (ikinci baskı) (Landon Prentice Hall International, 1974), s. 121.
2. **Ibid.**,s. 103v.d.
3. **Ibit.**,s. 106.
4. Bkz: Insütute of International Palitics and Economies. **Nonalignment in the World of Today** (International Symposium, petrovaradin: 16-18 January, 1969) (derleyen: Ljubivoje Acimovic) (Belgrad, 1969), s. 17 v.d.
5. Bandung Konferansında Türkiye'nin tutumu hakkında bkz: Mehmet Gönülöbol ve Haluk Ülman, "ikinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası" Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1973) (dördüncü baskı) (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1977), s. 283-286.
6. KJ. Holsti, **op. cit.**, s. 114 v.d.
7. **Ibid.**, s. 115-116.
7. Bkz: Mehmet Gönülöbol ve Ömer Kürkçüoğlu "1965-1973 Dönemi Türk Dış Politikası", **Olaylarla Türk Dış Politikası** (1919-1973) (dördüncü baskı) (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1977), s. 515 v.d.
9. Holsti, **op.cit.**, s. 114 vd.
10. Hans J, Morgenthau, Uluslararası Politika (Çeviren: Baskın Oran ve Ünsal Oskay) (Birinci cilt) (Ankara: Siyasal İlimler Derneği Yayını, 1970), s. 235.
11. **Ibid.**,5. 238-239.
12. **Ibid.**,
13. **Ibid.**,s. 140-142,
14. Dördüncü Bölüm'e bakınız.
15. **Keesing's Contemporaray Archives**: 1971-1972, s, 24655-24658.
16. **Feedback** ya da "**geri bildirim**", daha önceki çıktıya (**output**) dönerken sistemde değişiklik yapan ve bu değişikliği de içeren ve beraberinde getiren bir girdi (**input**) türüdür, örneğin, bir devletin yapmış olduğu (savaş gibi) önemli bir uluslararası girişimin (**output**), dışarıda yapmış olduğu etkilerin, o devlete yansması (**input**) ve o devletin dış davranışlarını etkilemesi gibi.
17. Ramio Varyrynen, "Conficts in Finnish-Soviet Relations: Three Comperative Case Studies", (Tampere, Finlandiya; Tampereen Yliopisto, 1972), s. 12-13.
18. **Rud.**
19. Bu konuda bkz: Korkut Boratav, "Temel Maddeler ve Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen", **Gelişme Dergisi**, 1976 Özel Sayısı, s. 59-77.
20. Moginot Hattı, ikinci Dünya Savaşından Önce Fransa'nın, olası Alman saldırısını önleyebilmek için, iki devlet arasındaki hudut hattı boyunca tahkim ettiği ve zamanın en güçlü silahları ile donattığı bir savunma hattı idi. Fakat, güçlü Alman ordusu karşısında bu hat ancak bir hafta kadar dayanabilmiştir.
21. Hans J. Morgenthau, **op. cit.**,s. 181.
22. **Ibid.**,s. 186.
23. **Ibid.**,s. 189-192.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

1. Bu konuda bkz: Harold Nicolson, **The Evaluation of Diplomatic Method** (London: Constable and Co., 1954), s. 27 v.d.
2. Frederick L. Schuman, **International Politics: The Destiny of the Western State System** (New York: McGraw-Hill Co. Inc., 1948), s. 68 v.d.
3. H. Nicolson, op. Cit., s. 31-32.
4. Ercümen Kuran, **Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve ilk Elçilerin Siyasi- Faaliyetleri, 1773-1821** (Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, 1968), s. 15.
5. J.C. Hurewitz, "Ottoman Diplomacy and the European State System", **The MiddleEast Journal**, C. IV, No. (Spring 1961), s. 146-147.
6. Tüzüğü metni için bkz: Herberfr. W. Briggs, **The Law of Nations; Documents and Notes** (ikinci baskı) (New Yofk: Appleton-Cenjry-Crofts, 1952), s. 749.
7. Bu konuda bkz: Mehmet Gönübol, **Milletlerarası Siyasi Teşkilâtlanma** (üçüncü baskı) (Ankara:-Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1975), s,- 12 v.d.
8. Bu konuda bkz: Thomas Hovet, jr., "United Nations Diplomacy", **Journal of International Affairs**" s. XVII, No. 1 (1963), s, 29-41.
9. "Parlamentar diplomasi" deyiminin ilk kez Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri eski Bakanlarından Dean Rusk tarafından kullanıldığı sanılmaktadır; Bkz: Dean Rusk, "Parliamentary Diplomacy: Debate v.s. Negotiation", **World Affairs Interpreter**, c. 26, No, 2 (Summer 1955). Bu konuda ayrıca bkz: Kenneth W. Thompson, "The New Diplomacy and the Quest for Peace", **International Organization**, c. 19(1965).
10. Sovyet diplomasisi hakkında bkz: Vernon V. Aspaturian, "Dialectics and Duplicityin Soviet Diplomacy", **Journal of International Affairs**, c. XVII, No.1 (1963), s. 29-41.
11. Stephan D. Kertezs, "Reflections on Soviet and American Negotiating Behavior" **Review of Politics**, c. 19,1957, s. 9.
12. Ibid. 13.
13. Hans J. Moigenthau (Çeviren: Baskın Oran ve Unsal Oskay), **Uluslararası Politika** (Ankara: Siyasi İlimler Türk Derneği Yayını, 1970), (ikinci cilt), s. 433-434.
14. Ibid-, s. 434-435.
15. K. J. Holsti, **International Politics; A Framework for Analysis** (ikinci baskı) (London: Prentice-Hall International, 1972), s. 212-213.
16. Quincy Wright, **The Study of International Relations** (New York: Appleton-Century-Crofts, Inc., 1955), s. 287.
17. **Encyclopedia Britannica, Book of the Year**, 1975, s. 628.
18. **Business Week**, Mart 1977. Ayrıca bkz; Richard Portes, "East Europe7s Debt to the West: Interdependence is a Two Way Street", **Foreign Affairs** (July 1977), s. 753-757.
19. **Ibid.**,5. 759.'
20. Başkan Kennedy'nin yayınladığı Bildirinin metni için bkz; **The American Journal of International Law**, 1963, c. 57,s, 512,
21. Bkz: J. W. Haidermann, "Some Legal Aspects of Sanctions in the Rhodesian Case", **International and Comperative Law Quarterly**, c. 17, s. 672-705.
22. **International Herald Trihune**, November 5-6, 1977.
23. A. Suat Bilge, **Milletlerarası Politika**, (Ankara; Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1956) s. 225-226.

24. **Ibid.**
25. Mehmet Gönülöbol ve Ömer Kürkçüoğlu, "1965-1973 Dönemi Türk Dış Politikası" **Olaylarla Türk Dış Politikası** (1919-1973) (dördüncü baskı) (Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1977), s. 548-550.
26. Bkz: A. Suat Bilge, **op. cit.**, s. 225-236.
27. Görüş Dergisi, c. 5, Sayı 10, Ekim 1977, s. 17. Belirtmek gerekir ki, bir kısım NATO üyelerinin almış oldukları Amerikan yardımını gösteren bu tabloda, Batı Avrupa devletleri kendilerine yapılan yardımın tümünü, Amerikan yardımının yapılmaya başlandığı 1948 yılını izleyen 6-7 yıl içinde almışlardır. 1955 yılından sonra bu devletlere yapılan Amerikan yardımı çok azalmıştır,
28. Hans J. Morgenthau, "Preface to a Political Theory of Foreign Aid" in Robert A. Goldwin (derleyen), **Why Foreign Aid?** (Chicago: Rand McMillan and Co., 1963), s. 71.
29. **Ibid.**,s. 72-73.
30. **Ibid.**, s 73-78.
31. **Ibid.**,s. 78-85.
32. Mehmet Gönülöbol ve Ömer Kürkçüoğlu, **op. cit.**, s. 524-525.
33. Bkz: **Milliyet ve Hürriyet** gazeteleri 24 Ocak 1978.
34. Paul W. Blackstock, **The Strategy or Subversion Manipulating the Politics of Other Nations** (Chicago: Quadrangle Books, 1964), s. 45.
35. Tully, C.I.A., **The inside Story**, s. 95. Nakleden: Paul W. Blackstock, **op. cit.**, s.226.
36. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Pulat Y. Tacar, **Nükleer Silahların Yapılmasının önlenmesi Sorunu** (Ankara: Başbakanlık Atom Enerjisi Komisyonu, 1970).
37. Bkz: John Spanier, **World Politics in an Age of Revolution** (New York, Praeger, 1967), s. 113 v.d.
38. Bkz: Bernard Brodie, **Strategy in the Missile Age** (Princeton: Princeton University Press, 1959), s. 22 v.d.
39. Spanier, **op. cit.**, s. 112.
40. Onur Öymen, **Teknolojik Gelişme ve Savunma Politikası** (basılmamış doktora tezi), (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1969), s.
41. **Ibid.**,41-42
42. J. P. Runia, "U.S. and Soviet Strategic Arsenals", i% Mason Willrich and John B. Rhinclander, **SALT; The Moscow Agreements and Beyond** (New York: The Free Press, 1974), s. 44-45.
43. Şükrü Elekdağ, "Nükleer Çağdaş Strateji ve NATO Stratejisindeki Gelişmeler", **Türkiye ve NATO** (Ankara: Türle Atlantik Andlaşması Derneği Yayınlan, yıl yok), s. 92-93.
44. Onur Öymen, **op. cit.** s. 97-100.
45. KJ, Holsti, **International Politics: A Framework tor Analysis** (Londra: Prentice- Hall International, 1972), s. 325-326.
46. **Ibid.**,s. 327 v.d,

DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

1. Bkz: Carl J. **Friedrich, Man and Government** (New York: Mc Graw Hill. 1953), s. 123.
2. Ole R. Holsti, "Cognitive Dynamics and Images of the Enemy", *Journal of International Affairs*, C. XXI, No. 1 (1967), s. 16.
3. Birinci Bölümün 7 numaralı dipnotuna bakınız.
4. Bkz: George A. Miller, Eugene Galanter ve Karl H. Pribram, **Plans and Structure of Behaviour** (New York: Holt, 1960), s. 16.
5. Bkz: Joseph Frankel, **The Making of Foreign Policy** (Oxford University Press, 1963), s. 106; Kenneth E. Boulding, **The Image: Knowledge in Life and Society** (Ann-Arbor Paperbacks) (The University of Michigan Press, 1966), (fourth printing), s. 6.
6. Bkz: Milton Rokeach, **The Open and Closed Mind** (New York: Basic Books, 1960), s. 50.
7. Örneğin bkz: Herbert- C. Kelman, "Social-Psychological Approaches to the Study of International Relations; The Question of Relevance", in Herbert C. Kelman (derleyen), *International Behaviour: A Social Analysis* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965), s. 565 v.d.
8. Bkz. Stanley Hoffmann, "Perceptions, Reality and the Franco-American Conflict", *Journal of International Affairs*, C. XXI, No. 1 (1967), s. 58-59.
9. Bu konuda daha fazla bilgi için Bkz: John A. Armstrong, **Ideology, Politics, and Government in the Soviet Union** (revised edition) (New York: Frederick A. Praeger, 1967), s. 5 v.d.
10. Zbigniew Brzezinski ve Samuel P. Huntington, **Political Power: U.S.A./ U.S.S.R** (NewYork: Harper Brothers, 1944), s. 209 ve passim.
11. Gunnar Myrdal, **An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy** (New York: Harper, 1944), s. 209 ve passim.
12. Keesing'e 1958-1959, s. 15901.
13. Zbigniew Brzezinski, **Ideology and Power in Soviet Politics** (New York: Fredrick A. Praeger, 1962), s. 97.
- 14, Sovyet dış politikasında ideolojinin yeri ve önemi ve belli tarihi durumlar karşısında aldığı biçim hakkında daha etraflı bilgi için bkz: Alexander Dallin(derleyen) **Soviet Conduct in World Affairs** (New York: Columbia University Press, 1960), R.a. Goldwin (derleyen) *Readings in Russian Foreign Policy* (Landon: Oxford University Press, 1959).

15. Sovyetlerin "güvenlik" kavramını anlama biçimi hakkında bkz: Z.K. Brzezinski, **The Soviet Bloc** (Cambridge, Mass: Harvard University. Press, 1960) bölüm 1 ve 16.
16. **Keesing's** 1957-1958, s. 15901.
17. Bu konuda Romanya Komünist Partisi Genel Sekreteri Ceausescu'nun 1965 yılının Temmuz ayında yaptığı konuşma için bkz: **Keesing's** 1965-1966, s. 20905.
18. Bu konuda geniş bilgi için bkz; Isaak Duetscher, **The Prophet Unarmed** (London: Oxford University Press, 1959),
19. Berrington Moore, Jr., **Soviet Politics; The Dilemma of Power** (Cambridge,, Mass: Harvard University Press, 1950), s. 383.
20. Leo Grulioiw (derleyen), **Current Soviet Politics II: The Documentary Record of the 20th Communist Party Congress and its Aftermath** (New York: Frderrick A. Praeger, 1957), s. 38.
21. Bu konuda etraflı bilgi için bkz: H. S. Dirstein, "War and the Soviet Union: The Revolution in the Soviet Military and Political Thinking" (New York: FrederickA. Prager, 1958).
22. **Keesing's** 1959-1960, s. 17142.
23. Inis L. Claude, Jr., **The Impact of Public Opinion Upon Foreign and Diplomacy** (London: Moutonand Co., 1965), s. 2.
24. Nitekim, ünlü Amerikalı gazeteci ve yazar Lippman, Amerika kamuoyu hakkında şöyle demiştir: "Üzüntü verici gerçek şudur ki; halihazırda kamuoyu bunalımlı durumlarda yıkıcı bir biçimde hatalı tutumlar içine girmiştir. Kamu, konuyu bilen ve sorumlu kişilerin yargılarına bir veto baskısı yapmıştır... Bu ülkede halk yığının dağ gibi büyüyen bir güç elde etmiştir. Hatta, ölüm ile kalım arasında bir tercih yapmak gerektiği zaman, karar verici olarak ortaya çıkmıştır." Walter Lippmann, **The Public Philosophy** (Little, Brown and Co., 1955), s. 20.
25. Hans L Morgenthau, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace** (New York: Alfred A. Knopt, 1967) (fourth edition), s. 251.
26. *Ibid.*, s. 251-252.
27. Ernest Gross, **International Law and the United Nations** (Ann Arbor. University of Michigan Law School, 1957), s. 431. Nakleden Inis L. Claude, Jr., **The Impact of Public Opinion Upon Foreign Policy and Diplomacy** (London: Mouton and Col., 1985), s. 11.
28. Inis L. Claude, Jr., *op. cif.*, s. 12.
29. Gabriel A. Almond, **The American People and Foreign Policy** (New York: Frederic A. Praeger, 1960) (fifth printing), s. 69 ve *passim*.

30. Joseph Frankel, **The Making of Foreign Policy** (London: Oxford University Press, 1963), s. 72.
31. James Reston, **The Artillery of the Press: its Influence on the American Foreign Policy** (New York: Harper and Row, 1967), s, 20-21.
32. Bu konuda bkz: Gunnar Heckscher, **The Study of Comperative Government and Politics** (London: Ruskin House, George Allen and Unwin Ltd., 1957), s, 134-135.
33. Bkz; Frankel, **op. cit.**, s. 76.
34. Bu ayırım hakkında bkz: James N. Rosenau, **Public Opinion and Foreign Policy: An Operational Formulation** (New York: Random House 1961), (Studies in Political Science), s. 27 v.d,
35. Bu konuda bkz: Almond, **op. cit.**, s. 69 v.d.
36. Rosenau, **op. cit.**, 36-38.
37. **Ibid**
38. **Ibid.**,s. 39-41.
39. Bkz; Martin B. Travis, Jr., "Components of United States Foreign Policy" in Philip W. Buck ve Martin Travis, .Jr., **Control of Foreign Politics in Modern Nations** (Nevy York: W,W, Norton and Co., 1957), s. 40.
40. Rosenau, **op. cit.**, s. 60-6'1.
41. Meclis Tutanađı, devre 10, cilt 9, s. 71, 13 Ocak 1956.
42. **Ibid.**, devre 10, cilt 7, s, 644, 12 Eylöl 1955.
43. **Ibid.**, devre 10, cilt 9, s. 80,13 Ocak 1956.
44. **Ibid.**, devre 10, cilt, s. 659,12 Eylöl 1956.
45. Bkz: Alex Inkeles, **Public Opinion İn Soviet Russia: A study İn Mass Persuasion** (Cambridge; Harvard University Press, 1962) (iburth printing), s. 3.
46. Kruşçev, 1956 yılının eylöl ayında Amerika Birleşik Devletlerine yaptığı gezisinin izlenimlerini anlatırken şöyle demiştir: "Amerika'daki görüşmelerim sırasında bana devamlı olarak "fikirlerin serbestçe mübadelesinden" söz edildi. "Kendileri tarafından özellikle seçilen kitap ve filmlerin bizim ölkemizde geniş bir biçimde yayınlanması ve radyo yayınlarının serbestçe yapılması konusunda bana durmadan baskı yaptılar. Sovyet halkının vicdanını zehirleyecek her türlü süp-rüntüyü bize kabul ettirmeye çalıştılar, Biz bunu kabul eder miyiz? Bizim halkımız burjuva fikirlerin düşmanlığı ile zehirlenmiş kötü gıdayı yemek istemiyor." **Keesing's**, 1959-1960, s. 17142,
47. Z. Brzezinski ve S.P. Huntington, **op. cit.**, s. 88.

48. **Ibid.**, s. 86-87,
49. Vernon V. Aspaturian, "International Politics and Foreign Policy in the Soviet Union", in R. Barry Farrell (derleyen), **Approaches to Comperative and International Politics** (Evanston: Northwestern University Press, s, 212-214.
50. **Ibid.**,s. 215-216.
51. **Ibid.**,s. 218-220,
52. Örneğin bkz: John Spainer, **American Foreign Policy Since World War II** (second revised edition) (New York: Frederick A. Praeger, 1956), s. 8 v.d,
53. C. Wright Mills, **The Power Elite** (A Galaxy Book) (New York: Oxford University Press, 1959), s. 6.
54. **Ibid.**,s. 11.
55. **Ibid.**,s. 12-13.
56. Aspaturian, **op. cit.**, s. 262.
57. **Ibid.**.
58. Bkz: **Keesing's**, 1957-1958, s. 15843,
59. Belirtmek gerekir ki, burada Sovyetler Birliği ile ilgili olarak, parti bürokrasisi ve ordunun toplum içindeki ayrıcalıkları hakkında söylediklerimiz sadece bu sosyalist devlete Özgü bir durum değildir, aynı durum, tüm sosyalist ülkelerde vardır, Nitekim, 12 Ocak 1969'da, Pravda Gazetesinde yayınlanan uzun bir makalede, Çin'de Mao Tse-Tung'un ve onu destekleyenlerin "sosyalizmin temellerini" aşındırdıkları ve Komünist Partinin gölgesinde giderek bir "askeri-bürokratik" yönetim kurdukları belirtilmektedir. **The International Herald Tribune** Gazetesi, 13 Ocak 1969, s. 5.
60. Aspaturian, **op. cit.**, s. 275-276.
61. Vernon V Aspaturian, "**Revolutionary Change and the Strategy of the status Quo**" in Laurence W. Martin (derleyen), **Neutrality and Nonalignment: The New States in World Affairs** (New York: Frederick A. Praeger, 1962), s. 177-178.
62. **Ibid.**, s. 179.
63. Bu çalışmada kullandığımız "yeni orta sınıf deyimini Manfred Halpern'in şu eserinden aldık: "**The Politics of Social Change İn the Middle East and Africa** (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1963). Orta Doğu ülkelerindeki toplumsal tabakalaşma ve bu ülkelerde ordunun önemi hakkında bkz: s. 251 vd.
64. Aspaturian. "Revolutionary Change ..." **op. cit.**, s. 179-181.
65. **Ibid.**, s., 172.

66. **The New York Times** Gazetesi, 27 Nisan 1966.
67. **Ibid.**, 26 Nisan 1966 ;
68. Mümtaz Soysal, **Dış Politika ve Parlamento** (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1964), s. 244.
69. Turan Güneş, **Parlamentar Rejimin Bugünkü Manası ve İşleyişi** (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Hukuk Fakültesi, 1956), s. 3-4
70. Martin B. Travis, Jr., "**The United States of America**", in Philip W. Buck ve Martin Travis Jr., **Control of Foreign Relations in Modern Nations** (New York: W. W. Norton and Co., 1957). s. 69.
71. **Ibid.**, s. 73. Burada bir noktanın daha belirtilmesi gerekiyor. Amerikan tarihinde, örneğin, Versailles Anlaşması ve bazı hakemlik sözleşmeleri gibi bir takım önemli anlaşma ve sözleşmelerin Senato tarafından reddedilmesi, Başkanı, Senatunun üçte iki çoğunluğunca kabul edilmeyecek anlaşma ve sözleşmeleri bu organın önüne getirmekten almıştı.
72. Bu konuda daha etraflı bilgi için bkz; Suat Bilge, "İcra Andlaşmaları", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. XII, sayı 4 (Aralık, 1957), s. 136-147.
73. Bkz. Travis, **op. cit.**, s. 73.
74. Soysal, **op. cit.**, s. 135.
75. Travis, **op. cit.**, s. 103.
76. Bu konuda daha etraflı biçim için bkz: Soysal, **op. cit.**, s. 77 v.d. Ayrıca bkz: M. Gönübol ve C. Sar, Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1963), s. 51.
77. Soysal, **op. cit.**, s. 102 v.d.
78. **Ibid.**
79. Anayasanın, andlaşmaların onaylanması ile ilgili hükmü 31 Mayıs 1963 tarihli ve 244 sayılı kanunla açıklığa kavuşturulmuştur. "Milletlerarası Andlaşmaların Yapılması, Yürürlüğü ve Yayınlanması ile ilgili Bazı Andlaşmaların Yapılması için Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hakkında Kanun" başlığını taşıyan bu kanunun üçüncü maddesinin birinci fıkrasında onaylama konusunda şöyle deniyor: "Milletlerarası andlaşmaların onaylanması, bunlara katılma, bunların fesihini ihbar etmemek suretiyle yürürlük süresini uzatma, Türkiye Cumhuriyetini bağlayan bir milletlerarası andlaşmanın belli hükümlerinin yürürlüğe konulması için gerekli bildirimleri yapma, milletlerarası andlaşmaların uygulama alanının değiştirdiğini tespit etme, bunların hükümlerinin uygulanmasını durdurma ve bunları sona erdirmeye, Bakanlar Kurulu karar ile olur." 1961 Anayasasının milletlerarası andlaşmalarla ilgili hükümleri hakkında daha etraflı bilgi için bkz: Edip F. Çelik, "1961- Anayasasının Milletlerarası andlaşmalarla ilgili hükümleri hakkında daha etraflı bilgi için bkz: Edip F. Çelik, "1961 Anayasasının Milletlerarası Andlaşmalarla İlgili Hükümler", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. XXVII, sayı 2, s. 335-348; Seha L. Meray, "Türk Anayasa Sisteminde Andlaşmaların Görüşülmesi", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. XIX, No. 1 (Mart 1964), s. 75-78.

80. Soysal, **op. cit.**, s. 214-215.
81. Vernon V, Aspaturian, "Soviet Foreign Polici" in Roy C. Macridis (derleyen), **Foreign Policy in World Politics** (Englewood Cliffs, N. J.: Prentice Hall, 1958), s. 158.
82. Nakleden: Aspaturian, **Ibid** s. 163.
83. Bu konuda bkz: John A. Armstron, **Ideology, Politics, and Government in the Soviet Union** (revised edition) (New York: Frederick Praeger, 1967, s. 75-76.
84. Aspaturian, "Soviet Foreign Policy", **op. cit.**, s. 178-179.
85. Soysal, **op. cit.**, s, 121.
86. **Ibid.**, s. 250. Örneğin, 1961 Anayasasının 5. maddesi şöyledir: "Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir, Bu yetki devredilemez."
87. Soysal, **op. cit.**, s, 246-249.
88. **Ibid.**, s, 258-260.

BEŞİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

1. Hans J. Morgenthau, **Uluslararası Politika** (c.1) (Çevirenler: Baskın Oran ve Unsal Oskay), (Ankara: Türk Siyasi ilimler Demeği Yayınları, 1970), s, 55-56.
2. John A. Hobson, **Imperialism: A Study** (London: George Ailen and Unwin 1902), s. 85,
3. **Ibid**, s. 59.
4. I. Lenin (Çeviren: Cemal Süreyya), **Emperyalizm; Kapitalizmin En Yüksek Aşaması** (Ankara: Sol Yayınlan, yıl yok), s. 111.
5. **Ibid**,
6. **Ibid** ,, s. 109-110.
7. **Ibid**,, s.93.
8. **Ibid**, s. 102.
9. Joseph Alois Schumpeler, **Imperialism and Social Classes** (New York: Ougustus M. Kelley, 1951), s. 83 vd.
10. Bernard Tauner, "Slalin's Last Thesis", **Foreign Affairs**, C. XXXI (April. 1953), s. 374.
11. **Ibid**.,s. 378.
12. Hans J. Morgenthau, **op. cit.**, s. 73-79,
13. Hans Kohn, "Nationalism", in Robert L. Pfatzgraff, Jr, **Politics 'and the International System** (New York: J.B. Lippincott Co., 1969), s. 109-110.
14. **Ibid**.,s. 112-119.
15. Isaiah Berlin, "The Bent Twing", **Foreign Affairs**, C. 51 (October, 1972), s. 15-18.
16. Kari Marx ve Friedrich Engels (Çeviren: Tektaş Ağaoğlu), **Manifesto** (istanbul Öncü Kitabevi, 1970), s. 31.
17. Gelişmekte olan ülkeler ulusçuluğu konusunda etraflı bilgi için bkz: Baskın Oran, **Az gelişmiş. Ülke Milliyetçiliği: Kara Afrika Modeli** (Ankara; Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1977).
18. Suat Bilge, **Milletlerarası Politika** (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1966), s. 272-273.
19. **Ibid**.,s. 276-277.
20. Bu konuda bkz: **United Natlons conTerence on International Organization**, Doc.343 1/1/16,s. 1.

21. Burada "revizyonizm" değiminin anlamı, sosyalist, devletlerin birbirlerinin iç ve dış politikalarını ve ideolojiye karşı tutumlarını kınamak için aynı deyimini kullanırken buna atfettikleri anlamdan farklıdır.
22. Milletler Cemiyeti Misakı, Versailles ve Serves barış anlaşmaları dahil, Birinci Dünya Savaşından sonra yapılan tüm barış anlaşmalarının ilk 26 maddesini o-luşluruyordu. Ancak, Serves Anlaşmasının Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından onaylanmaması nedeniyle, bu Anlaşma hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir, Savaşın galip devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında yapılan Lozan Anlaşması ise "eşitler" arasında yapılmış bir anlaşma olarak kabul edildiğinden, Milletler Cemiyeti Misakı bu Anlaşmaya konulmamıştır.
23. Paul Seabury, "The Satus Quo and the Balance", in Paul Seabury (editör) **Balance of Power** (San Francisco: Chandler Publishing Co., 1965), s. 213-214.
24. Hans J, Morgenthau **op. cit.**, s. 80-91.
25. **Ibid** .,s. 82-83,'
26. F. S. Northedge, **The International Political System** (London; Faber and Faber, 1976), s. 299-304.
27. Mehmet Gönübol, **Milletlerarası Siyasi Teşkilâtlanma** (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1975), (üçüncü baskı), s. 353.
28. Alastair Buchan, **Crisis Management: The New Diplomacy**, The Atlantic Papers (Nato Series, 1966), s. 20-45.
29. 1989 Sözleşmesinin metni için bkz: **Düster**, tertip 1 (yeni baskı), C. 7, s. 307; 1907 Sözleşmelerinin metni İçin bkz: **Sicilli Kavanin**, C. XI, s, 561.
30. Frederick L. Schuman, **International Politics** (fourth edition) (New York: McGraw-Hill Book Co., 1948), s, 268-275,
31. Bkz. United Nations, Office of the Information, **The International Cotirt of Justice** (NewYork: 1965), Sales No. E. 75,I. 11.
32. K. J. Holsti, **International Politics; A. Framework of Analysis** (second prinüng) (London: PrenticeHall International, 1974), s. 393-394.
33. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz: Seha L. Meray, **Devletler Hukukuna Giriş** (cilt 2) (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1975), s. 235-318.
34. Bkz: Selim İlkin ve Gürel Tüzün, "**Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen Tartışmalarının Gelişmesi**", Gelişim Dergisi, 1976 Öze] Sayısı, s. 3 vd.
35. Roger D. Hansen, "The Poiiital Economy of North-South Relations: How Much Change?" **International Organization** (Automn, 1975), C. 29, No, 4 s 921-922
36. Selim İlkin ve Gürel Tüzün, **op. cit**, s, 5.

37. United Nations, **Third Conference on the Law of the Sea**, Doc. A/CONF, 62/WP. 10, 15 Temmuz 1977, madde 133 vd.
38. Selim İlkin ve Gürel Tüzün, **op. cit.**, s, 9-10.
39. Bu konuda bkz: Richard Portes, "East Europe's Debt to the West: Interdependence is a Two-Way Street", **Foreign Affairs**, July 1977, s. 751 vd.
40. T. M. Podolski, "Evaluation of East-West Technological Transfer Channels", in **East-West Technological Co-operation: Coloquium -1976**, NATO-Directorate of Economic Affairs, Brussels, 1976, s. 122, Doğulu devletlerin Batılı devletlerden artan bu ithalatı sonunda Romanya ve Polonya tüm ithalatının yüzde ellisine yakın bir kısmını; Sovyetler Birliği, Doğu Almanya ve Macaristan ise üçte-birine yakın bir kısmını Batının gelişmiş devletlerinden yapmışlardır.
41. Bu konuda bkz: A. Kroncher, "The Significance of Western Technology for the Soviet Economy", **Ibid.**, s. 89-101; Z, Zeman, "East-West Technology Transfer and Their Impact in Eastern Europe", **Ibid.**, s. 165-175.
42. Pakt'ın Türkçe metni için bkz: Düstur, tertip III, cilt 10 (ikinci baskı), s. 200,
43. Mehmet Gönülöbol ve Cem Sar, "Milli Mücadele Devrinde Türk Dış Politikası" **Olaylarla Türk Dış Politikası** (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1977), (dördüncü baskı), s. 83-84.
44. Mehmet Gönülöbol, **Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma** (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1975) (üçüncü baskı), s. 128.
45. Kari von Clausevitz, **War, Politics and Power; Selections from "On War", and "J Believe and Profess"** (translated and edited by Edward M. Collines) (Chicago, Henry Rogner Com., 1965), s. 254 vd.
46. Onur Öymen. **Teknolojik Gelişme ve Savunma Politikası** (basılmamış doktora tezi) (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1969), s. 55
47. Bu konuda bkz: Klaus Knorr, **On the Use of Military Power in the Nuclear Age** (Princeton: University Press, 1966), s. 146. vd,
48. Onur Öymen, **op. cit.**, s 143-144.
49. Mao Tse-Tung, **Gerilla Warfare**(London: Cassel, 1961), s. 31,
50. Bkz: Knorr, **op. cit.**, s. 143-144.
51. Bkz: John Spanier,
52. Mao Tse-Tung, **op. cit.**, s. 41 vd. **World Politics İn an Age of Revalution** (New York: Frederick A Praeger, 1967), s. 144.
53. James A- Dougherty, Robert L. Pfalzgraff, Jr., **Contending Theories of International Relations** (New York: J.B. Lippincott Company, 1971), s. 193.
54. Mao Zedung, **Seçme Eserler**, C. II (İstanbul Aydınlık Yayınları, 1975), s. 78-79.

ALTINCI BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

1. Bu konuda bkz: Edip Çelik, **Milletlerarası Hukuk** (birinci cilt) (üçüncü baskı) (İstanbul: Hukuk Fakültesi Yayını, 1975), s. 107-11.
2. Tercümesi: Seha L. Meray, **Devletler Hukukuna Giriş** (ikinci cilt) (dördüncü baskı) (Ankara: Siyasal Bilgiler fakültesi, 1975), s. 455.
3. Scha L. Meray, **Uluslararası Hukuk ve Örgütler**, (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, s. 48-49.
4. Stanley Holimann, "International System and International Law" in Klaus Knorr and Sidney Verba, *The International System* (New Jersey: Princeton University Press, 1961), s. 211 vd.
5. **Ibid.**, s. 217.
6. **Ibid.**, s. 219.
7. **Ibid.**, s. 223-224.
8. Wolfgang Friedmann, **The Changing Structure of International Law** (New York: Columbia University Press, 1964), s. 1-20
9. İkinci Bölüm'e bakınız.
10. Inis L. Claude Ji., *Power and International Reiu*, ons (New York; Randorn Hause, 1962), s. 62.
- 11, Claude, *Ibid.*, s. 25; Ernst B. Haas, "The Balance of Power Prescription, Concopt, or Propaganda", *World Politics*, C. V. (*July, 1953*), s. 422-477.
12. Hans J. Morgertthau (Çeviren: Baskın Oran ve Unsal Oskay), *Uluslararası Politika* (Ankara: Siyasi İlimler Derneği Yayınları, 1970), s. 252-253.
13. **Ibid.**, s. 258-261.
14. **Ibid.**, s. 234.
15. Paul Seabury, *Balance of Power* (San Francisco: Chandler Publishing Co.. 1955), s. 5-6.
16. E, de Vattel, *The Law of Nations*, (Washington, 1916),' s. 248 vd. Nakleden: F,L, Schuman, *International Politics* (New York: McGraw-Hill, 1948), (fourth edition), s. 833-84,
17. Bkz: Glenn H. Synder, "The Balance of Power and rhe Balance of Terror2, in Paul Seabury (ed.), **op. cit.**, s. 186-188.
18. **Ibid.**, E. 188-191.
19. **Ibid.**, s. 191-196.

20. **Ibid.**, s. 196-201.
21. Bkz: Ulrich Albrecht ve diğeri, "Is Europe to Demilitarize?" **Instant Research on Peace and Violence** (Finlandiya: Tampere Peace Research Institute, 1972), s. 208 vd.
22. Bkz: **Sicilli Kavanin**, C. XI. s. 554-555,
23. Bu konuda bkz: Mehmet Gönülöbol, **Milletlerarası Teşkilatlanma** (üçüncü baskı) (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1975), s. 120 vd.
24. Bkz: A. Pearce Higgins ve John Colombos, **The International Law of the Sea** (Landon: Langmans, Green and Co., 1945), s. 232-524.
25. Daniel S. Cheever ve H. Fiel'd Haviland, Jr., **Organizing For Peace: International Organization in World Affairs** (London: Stevens and Sons Limited, 1954), s. 476-477.
26. Türkiye bu Protokolü 5 Ekim 1929'da katılmıştır.
27. F.L. Schuman, **op.cit.**, s. 349.
27. Christopher Mallaby, "B.M. Silâhsızlanma Toplantısı", **NATO Dergisi**, Sayı 3, 1978, s. 11-13.
28. Pulat Y. Tacer, **Nükleer Silahların Yayılmasının önlenmesi Sorunu** Ankara: Başbakanlık Atom Enerjisi Komisyonu, 1970), s. 29-30.
29. Chalmers M. Roberts, "The Road to Moscow" in Mason Willrich ve John B. Rhinelander (eds.) **SALT The Moscow Agreements and Beyond** (New York: The Free Press, 1974), s. 6.
30. Pulat Y. Tacer, **op. cit.**, s. 30 vd.
31. Chalmers M. Roberts, **op. cit.**, s. 9-12.
32. Rıza Türmen, **Nükleer Silahsızlanma ve Türkiye** (basılmamış doktora tezi) (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1973), s. 75-76.
33. **Ibid.**, s. 76-79.
34. Bu konuda bkz: Şükrü Elekdağ, "Nükleer Çağda Strateji ve NATO Stratejisindeki Gelişmeler", (Ankara: Türk Atlantik Antlaşması Derneği Yayını, yıl yok), s. 93 vd.
35. Chalmers M. Roberts, **op. cit.**, s. 15.
36. "Kırmızı, hat" telefon sistemi 1971 yılında iki devlet arasında bir anlaşma ile teknik bakımdan geliştirilerek, konuşmaların uydular aracılığı ile yapılması sağlanmıştır.
- 36a. Türkiye 1967 yılında bu Anlaşmaya taraf olarak katılmıştır.

37. Rıza Türmen, **op. cit.**, s. 125,
38. **Ibit.**,s. 139.
39. Polaris denizaltıları, 16 adet füze (SLBM) taşıyan füze atar denizaltılarıdır.
40. İCBM (inlercontinental ballistic missile - kıtalararası balistik füze) atom savaş başlıkları ile donatılan çok katlı ve uzun menzilli (4000-8000 mil) roket veya füzedir. Minutman türü ICBM' ler katı yakıt ile çalışan, kıtalararası Amerikan balistik füzeleridir.
41. SS-9 katı yakıt kullanan Sovyet ICBM'leridir.
42. Y-sınıfı denizaltı, modern bir Sovyet denizaltısı olup 16 SLBM taşımaktadır.
43. R. Türmen, **op. cit.**, s, 158-163.
44. MIRV, **multiple independentli targetable reentry vehicle**, birbirinden uzak ve ayrı hedeflere birçok savaş başlıkları atabilen füzelerin oluşturduğu sistemdir. Füzeye "reentry vehicle" (tekrar giren araç) denilmesinin nedeni, fırlatılmasından sonra dünyanın atmosferini terk edip, uzayda yoğunlaşması ve hedefine yaklaştıktan sonra yeniden atmosfere girerek hedefini vurması yüzündendir, *Amerika'nın Poseidon ve Minutmann III füzelerinde* MIRV'ler bulunmaktadır. Sovyetler MIRVlerin deneyini yapmışlar ve bunların seri imalatına artık başlamışlardır.
45. ABM, **anti-balistic missile - anti-balistik füze**, ya "atmosfere yeniden giren" türden bir füzeyi durduran veya onu imha eden füzeler ya da balistik füze saldırılarına karşı belirli bir hedefi ve coğrafi bir bölgeyi koruma amacını güden güzeler,' radarlar, bilgisayarlar ve füze atan cihazlardır.
46. Poseidon, atom denizaltılarında bulunan ve denizaltıdan atılabilen bir Amerikan füzesi olup Polaris'ten daha uzun menzilli ve daha' güçlüdür. Bunlar MIRV yüklüdürler,
47. Chalmers M Roberts, *op. cit.*, s. 20-22.
48. MRV, **multiple reentry vehicle**, MIRV'lerde olduğu gibi farklı hedeflere aynı başlıkları atacak yetenekte olmayan, fakat taşıdığı bir çok başlıkları aynı bölgede (örneğin, bir kentte) dağıtmak hedeflere atan füzelerdir,
49. FBS "**forward based system**", A.B.D- dışındaki üslerden Sovyetler Birliğine nükleer başlıkları gönderecek uçakların veya Öteki araçların oluşturduğu sistemdir. Bu sistem esas itibariyle Batı ve Orta Avrupa'daki NATO kara güçlerinin desteklenmesi amacını gütmektedir.
50. IRBM, **intermediate range ballistic missile**, 1500-4000 deniz millik balistik füze. A.B.D. elinde bulunan bu tür Thor ve Jüpiter balistik füzeleri hurdaya çıkarılmış olmakla birlikte, Sovyetlerin elinde, Avrupa'daki hedeflere yönelik bu tür füzeler hala bulunmaktadır.
51. MRBM, medium range ballistic missile (orta menzilli balistik füze). Bunlar 600-1500 deniz millik balistik füzelerdir. A.B.D. bu tür füze yapmamıştır. Sovyetlerin elinde ise bunlardan 300 adet bulunmaktadır.
52. Bkz: US Arms Control and Disarmament Agency, Arms Control and Disarmament Agreements (1977 edition). Washington, D C , s. 124 vd.
53. Amerika Birleşik Devletleri 1976 yılında yeni bir nükleer bomba, "nötron bombasını geliştirdiğini açıklamıştır. Nötron bombası -bunun teknik adı ERRB'dir (enhanced radiation reduced blast)- patlama gücü az, fakat radyasyon gücü yüksek bir bombadır; bomba patladığı yerde binalara ve eşyalara fazla zarar vermeden, yüksek radyasyon ile canlıları yoketmektedir. Yerden yere Lance füzeleri ile fırlatılan bu bomba, taktik bir nükleer silahtır.

Amerika Birleşik Devletleri Avrupa'da bulundurduğu 7000 kadar taktik nükleer başlık yerine bunları yerleştirmeyi amaçlamaktadır. Ancak, bu silahların Avrupa'da iki taraf arasındaki dengede ya da genel nükleer dengede önemli bir değişiklik meydana getirme yeceği sanılmaktadır.

54. Türmen, **op. cit.**, s. 176-178.
55. Ian Smart, "Perspectives from Europe", in Willrich ve Rhineland, **op. cit.** s. 189-195.
56. Report of a Triateral Conference, "SALT and MBFR: The Next Phase" 25-29 Mart 1974, Dunford, İngiltere.
57. **Ibid.**
58. MBFR'in başlatılması ve bununla ilgili hazırlık çalışmaları hakkında etraflı bilgi için bkz: Fahir H. Armaoğlu, "Avrupa Güvenlik Konferansı ve Karşılıklı ve Dengeli Kuvvet İndirimi", *Dış Politika Dergisi*, Aralık, 1972, s. 3 vd.
- 58a. Alexander Liebowitz, "MBFR Reaches Crucial Stage", *NATO Review*, no. 4, August 1978, s. 13.
- 58b. **Ibid.**
59. Report of a Trilateral Conference, **op. cit.**, s. 21.
60. Lawrence R. Tassie, "Can the MBFR Talks Succeed Under Present Restrictions?" *Military Review*, C, LVII, No. 4 (June, 1977), s. 7-8.
61. Bkz: US Arms Control and Disarmament Agency, **op. cit.**, s. 128.
62. Bu konuda bkz: Richard Burt, "The Cruise Missile and Arms Control", *Survival* 1976 c. XVIII, sayı 1, s. 10 vd.
63. **Cruise missile** (seyir füzesi), roket veya jet motorları ile hareket eden, yerden birkaç yüz metre yükseklikten ve yerin kıvrımlarını ve engebelerini izleyerek uçan, uçak tipinde bir füzedir, **Backfire** ise, Sovyetler tarafından yapılmış olan, orta menzilli süpersonik yeni bir bombardıman uçağıdır, kıtalararası kullanılma yeteneği sınırlıdır.
- 63a. **Time Dergisi**, 21 Mayıs 1979, Ayrıca bkz: *The International Herald Tribune Gazetesi*, 10 Mayıs 1979,
- 63b, **Ibid.** Sovyetlerin sahip olduğu taktik nükleer silahların sayısı hakkında bilgi bulunamamıştır,
64. US Arms Control and Disarmament Agency, **op. cit.** s. 10-11,
65. **Ibid.**, s. 11-13.
66. **Ibid.**
67. **Ibid.**, s. 113-123. Türkiye bu sözleşmeyi 5 Kasım 1874'de onaylamıştır.
68. Bu tasanlar hakkında daha etraflı bilgi için bkz: Mehmet Gönlübol, **Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma** (üçüncü baskı) (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1975), s. 26 vd.'
69. **The International Herald Tribune Gazetesi**, 5-6 Kasım 1977

DİZİN

- Abbe de Sainit-Pierre, 495
Abluka, 144, 145
A.B.D.'nin Küba'yı ablukası (1962),145
ABM (sistemi), 179,453,462, 463,464,
465,467,468
Ad referandum, 399
Adalet Partisi, 293
Afganistan, 150, 152,Sovyet işgali, 396
Afrika Birliği örgütü Anlaşması, 362
Agitprop, 236
Ahde vefa, bkz: Pacta suntservanda
Aix-la-Chapelle Kongeresi, 116, 117
Algılama, 97
Almanya, 40,70,247, 251
Nazi döneminde diplomasi, 125-126 ve
ekonomik etki politikası, 140 ve yıkı-
cı faaliyetler, 164
Almanya (Doğu), 90, 360-361
Almanya (Batı), 90, 91, 148, 173
Almond Gabriel, 233
Altı Gün Savaşı 103
Ambargo, 141, 146
Milletler Cemiyetinin Uygulaması, 141
Amerika Birleşik Devletleri, 4, 24,
30,44,50, 51,56, 57,71,75,78, 84,
88.91, 93,105,305, 327, 337,339,
342, 355,429,433,439,450,460,475,
doğu blokundan alacağı, 143,
devlet, kurumlar ve dış politikası,
277, 281,
dış yardım, 148, 1.52, 156,
konvansiyonel silahlar, 487,
Küba füze bunalımı, 183,toplumsal yapısı
ve dış politikası, 193,194, 275,276,
277, 282 ve nükleer silahlar, 430 ve
nükleer silahsızlanma, 457.,458,459
ve Türkiye, 156, 158 ve U-2 Olayı,
235
Amerikan Devletleri örgütü, 362
Andorra, 506
Angola, 160, 396
Antarktika Anlaşması, 455
Arafat, Yasir, 344
Arap Birliği, 362
Arap(lar),
Altı gün savaşı, 103
İsrail savaşı, 76, 120, 341
Aristo, 422
Arjantin, 455,459
Arnavutluk, 457,460
Atatürk, M. K., 243,281
Atlantik Bildirisi (1941), 501
"Atatürkçü dış politika", 195
Avrupa Ahengi (sistemi), 498
Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu, 361
Avrupa Ekonomik Topluluğu, 11, 361,
Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı
(1975), 126,475,477
Avrupa Konseyi, 360
Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, 361
Avustralya, 44
Avusturya, 40,42, 82, 425
sürekli tarafsızlığı, 39, 40
Aynen, karşılık verme, 391
Ay ve Gök Cisimleri Dahil, Uzayın Araştı-
rılması ve Kullanılmasında Devletle-
rin Çalışmalarını Yöneltmeye İlişkin
Anlaşma, 459
Backfire (uçakları), 512
Bağdat Paketi, 79
Bağılantısızlık, 62, 72,
bağılantısız devletler grubu, 72
Bahreyn, 362
Bakteriyolojik ve Mikrop Yayan Silahların
Yasaklanması, 487
Bandung Konferansı, 70
"Barış içinde yanyana yaşama", 413
Barudi Plâni, 450
Baruch-Lilienthal Plâni, 450
Basklar, 314
Bayar, Celal, 274
Belçika. 151,361 sürekli tarafsızlığı, 39
Bellum omnium contraomnes, 9
Beria, 162
Beyaz Rusya(hlar) (S.S.C.B), 49,314
Bilme ve kavrama özellikleri, 10 26 Birle-
şik Arap Emirlikleri, 362
Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü,
355'
Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür
Örgütü, 355
Birleşmiş Milletler Örgütü, 49, 52, 325,

331,396,447,500,
Antlaşmanın genel hükümleri, 504
Diplomatik İlişki ve Bağışıklıklar Konfe-
ransı, 118
Ekonomik ve Sosyal Konsey, 511
Genel Kurul, 507, 509
Genel Sekreter, 514
Güvenlik Konseyi, 509 kurulması, 501,
502 nitelikleri, 502, 504 organları,
507, 508 Sektörler, 513
Uluslararası Adalet Divanı, 513 Üyelik,
505 ve açık diplomasi, 323 ve barışın
korunması, 518,519 ve diplomasi,
112,128 ve meşru savunma, 518 ve
saldırının tanımı, 394, 395 ve silah-
sızlanma, 459, 460, 461 ve ulusal
yetki, 411 ve uyumsuzlukların çözü-
mü, 340, 341
Vesayet Konseyi, 511 Birleşmiş Milletler
Ticaret ve' Kalkınma Konferansı, 76,
364 Birmanya, 72, 150 Bismarck,
427
Bizans imparatorluğu, 37, 113
Bodin, Jean, 47 Bonafide, 390
Boşnaklar, 314 Boykot, 147 Bölükbaşı,
Osman, 244
Brezilya, 44, 371,459,460 Brejnev, L., 56,
92, 288,304, 307,478 Doktrini,
56,197
Brötanyalı(lar), 314, 320
Bulgaristan, 143, 144, 359, 360, 362
Sovyet Anlaşması, 76
Bunche, Ralph, 344
Burundi, 50, 323,
Büyük Frederik, 317
Büyük iskender, 34, 106
Callud, 162
Carter.J., 88,93,481
Castro.Fidel, 166,456,
Caus feoderis, 76,77, 79
Cavour, Kont, 427
Caydırıcılık, 182, 187 inandırıcılık, 183
yöntemleri, 184, 185
Ceaussescu, Nicolae, 325
Cenova, 422 CENTO, 76
Cezayir, 73, 362,
Charge d'affaires, 116
Churchill, W., 50,433, 501 C.I.A.,
162,166, 271,
Cibuti, 362
Claude, Inis L., 226, 232,416
Clausewitz, K., 180
Colombo Konferansı, 72

COMECON, 143, 144,220, 309, 362
Cominform, 432
Comintern, 432
Corps diplomatique, 117
Cruce, Emeric, 493
Çekoslovakya, 56, 78, 143,144,247, 334,
İ4L36.0
Alman karışması, (1938-1939), İ41
Sovyet karışması (1968), 193,229,306
Çin (Halk Cumhuriyeti), 13, 54, 168, 265,
326,458 İmparatorluğu, 35 kültür
ihtilali, 209 Seddi, 333 ve nükleer
denemeler, 448 ve nükleer silahlar,
432,433,481 ve Sovyet çatışması
19,20
Çok- Taraflı Nükleer Güç, 460
Çok-ulusluk şirketler, 410
Danimarka, 151,360 DanLc, 493 Danzig,
371
De Gaulle, General, 62, 92, 163, 275
De jure belli ac pacis, 387
De republica, 47
Demirel, Süleyman., 274
Deniz Hukuku (Konferansı), 365
Devletlerin Hak ve ödevleri Yasası (1974),
366
Dış politika, 25
amaçları, 86
araçları 98
çıktıları, 61
ekonomik yöntemler, 140, 144
eylemleri, 85, 86
prestij politikası, 85, 86
silahlar ve siyasi etki, 171
sosyo-psikolojik nedenler (görünüm),
192
stratejisi, 64, 89
ve etki, 95
ve iç yapı, 205
ve ideoloji, 216, 209
ve kamuoyu, 226,241
ve karışma (müdahale), 170 180
ve propaganda, 133, 136
ve siyasi kurumlar, 293
ve toplumsal yapı, 248
ve ulusal yapı, 202
ve uluslararası yapı, 205
ve yaptırım, 96
Dış/yardım, W8 Dinginlik, 416, 420
Dogger Bank Olayı, 347
Diplomasi,
açık ve kapalı, 127

- niteliği (güç ögesi olarak), 104
 diplomatların ayrıcalık ve bağımsızlıkları, 118
 diplomatların görevleri, 118
 diplomatların nitelikleri, 129
 diplomatik görüşmelerde yöntem, 119
 diplomatik karışma, 160
 diplomatik protokol, 114
 diplomatik taktik ve teknikler, 123
 doruk diplomasisi, 123
 gizli diplomasi, 119
 görüşmelerde yöntem, 120
 "mekik diplomasisi", 121
 sessiz diplomasi, 122,
 tarihi, 113
 totaliter diplomasi yöntemleri, 124
 türleri, 120
 ve uyumsuzlukların çözümü 346,348
- Dominik Cumhuriyeti, 160
 Amerika'nın karışması (1965), 170
- Domino kuramı, 170
- Doyen, 117
- Dörtlülük ittifakı, 422
- Dubçek, 56, 170
- Dubois, Pierre, 493
 Due de Sully, 494
- Dulles, J.F., 433, 452
- Dumbarton Oaks Konferansı, 501
- Dum-dum mermileri, 444
- Dünya Gıda Konferansı (1974), 364
- Dünya İşçi Kuruluşları Federasyonu, 29
- Dünya Kiliseler Birliği, 29
- Dünya Meteoroloji Örgütü, 359
- Dünya Nüfus Konferansı (1974), 364
- Dünya Posta Birliği, 360
- Dünya Sağlık Örgütü, 359
- Ecevit, Bülent, 163
- Einstein, A., 174
- Egemenlik, 36,40,46,47,48,49, 305,310, 365
- Eisenhower, D.D., 271,280
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), 360
- Ekvator, 73
- El Salvador, 352
- Emmanuel, (Kral), 427
- Emperyalizm, 10, 298, 311, 329
 gerçek nedenleri, 305
 Hobson'un görüşleri, 297
 Lenin'in görüşleri, 303, 326
 Schumpeter'in görüşleri, 301
 ve Marksçı felsefe, 294.
 ve Sovyet ideolojisi, 303
 yöntemleri 308
- Endonezya, 321, 323
 ve bağılantısızlık 61
- Engels.F., 125 ve Sovyet ideolojisi, 303
- Enosis, 183
- EOKA, 243
- "Esnek karşılık", 183
- Estonya, 371
- Eşitlik (devletlerin), 50, 51
- Etiyopya, 323
- Ex aequo et bono, 348
- Fas, 362
- Ferdinand Arşedük, F., 429
- Filipinler, 84, 269
- Filistin Kurtuluş örgütü, 344
- Finlandiya, 62,71,345, 360
- Flaman(lar), 314
- Floransa, 422
- Ford, G. (Başkan), 198
- Fransa, 36,39,40,47, 54, 62, 68, 71, 80,82, 92,406,419,422,426,431
- Mısır harekati, 338
 ve nükleer denemeler, 448
 ve nükleer silahlar, 432,433, 435,437, 439,440,442
- Freud,16
- Gabon, 73
- Galliler,314
- Galoş füzesavarları, 462,463
- Gana,"73
- Gelişmekte olan ülkeler, 519
 toplumsal yapılan ve dış politikaları,266
- Geribildirim, 17,203,335
- Giap General Vo Nguyen ve gerilla savaşı, 378
- Gine Bissau, 168
- Giritliler, 314
- Göbels, 135
- Görünüm, 10,25, 195
 etkileyen nedenler, 193
 karar vericiler üstündeki etkisi, 196, 197
 Gromiko, 448
- Grotius.Hugo, 385
- Güç,amaç olarak, 93
 askeri güç, 101,102
 kuramı, 5, 10,23
 oluşturan öğeler, 99, 104
 politikası, 4, 8,
 ve etki, 96, 97
 ve iktidar, 97
 ve yaptırım, 96
 Güç dengesi, 405,434

- Birinci Dünya Savaşından sonra, 430
 "dengeleyicisi", 100,417,418
 bugünkü yapısı, 409
 genel nitelikleri, 415, 502
 İkinci Dünya Savaşından sonra,
 432,433
 karmaşık niteliği, 477
 konvansiyonel ve nükleer denge, 437
 ondokuzuncu yüzyılda, 406
 onyedinci ve onsekizinci yüzyılda, 424
 tarihi, 424
 ve "dinginlik", 420,428
 ve istikrar, 431
 yapısı ve dengeleme yöntemleri, 4.18
 Guatemala, 160, 167, 271
 Guevera, Ghe, 320
 Güney Afrika Cumhuriyeti, 104, 140
 Güney Yemen Federasyonu, 362
 Haas, E., 416
 Habsburg Hanedanı, 429, 430
 Haçlı Seferleri, 88,493
 Haiti, 50
 Hammarskjöld, Dag, 513
 ve sessiz diplomasi, 122
 Haushofer, 100
 Heartland, 100
 Hırvatistan), 320
 Hilferding, Rudolph, 297
 Hindistan, 44, 72, 139, 203, 323,425
 bağlantısızlık politikası, 61, 64
 Sovyet anlaşması (1971), 64
 ve nükleer silahlar, 425
 Hint (İmparatorluğu), 35, 421
 Hiroşima, 175, 450
 Hitler, 34, 91, 194, 196, 234, 431,446
 Hobbes, T., 9,48
 Hohenzollern Hanedanı, 430
 Hobson, J.A", ve emperyalizm, 297, 298,
 299, 300, 301
 Hollanda, 361,425,477
 Holsti, K.J., 56
 Honduras, 352
 Hunlar, 35
 Hükümetlerarası Denizcilik Danışma
 Örgütü, 359
 ICBM, 178,451, 452,453,461,
 462,480,483,485
 Internuncio, 117
 Irak, 76, 79, 267, 362
 IRBM, 453,465
 İrmak, Sadi, 162
 Ius gentium, 37, 387, 404
 İç işlere karışma, 11.1, 159, 162
 yöntemleri, 159, 164
 ideoloji, 25
 ve dış politika,-209
 İki Sicilya Krallığı, 422
 İletişim (kuramı), 342 ve uluslararası
 politika, 18, 27
 İngiltere, 40, 47, 68, 75, 79, 100, 114, 140,
 148, 151, 160,406,418,445,473
 ve güç dengesi, 405,412
 ve nükleer güç, 459,, 464, 482
 İnönü İsmet, 242, 245, 274
 İnsan Çevresi Konferansı, 364
 İran, 76, 82, 160,271,371,459
 İrlanda(ıılar), 314
 İskoçya'lılar), 320
 İslam imparatorluğu, 88
 İspanya, 50, 76, 147, 335
 İsrail, 76, 147, 335,459
 altı gün savaşı, 103
 Arap çatışması, 120
 İsveç, 71, 122,422
 İsviçre, 45, 149, 506
 İtalya, 112, 146, 151, 160,311,361,427,
 431,444,459, 477,
 Rönesans İtalyası, 34, 39, 40
 Rönesans İtalyasında diplomasi, 113,
 İttifaklar, 64, 75, 85
 çeşitleri ve doğaları, 81
 İzlanda, 78, 360
 Jay Anlaşması, 349
 Japon(ya), 23,35, 140, 149,330,344,
 347,359,445, 450,459, 502 Ameri-
 kan- anlaşması, 77
 Jeopolitik, 100
 Johnson, L.B., 278
 İnönü'ye mektubu, 157
 Kamboçya., 160,168,457
 ve Vietnam çatışması, 19
 Kamuoyu, 226
 aklifhalk, 240
 dünya kamuoyu, 228, 230
 halk yığışmaları, 242, 247
 pasifhalk, 238, 240
 sosyalist ülkelerde, 245, 247
 ulusal kamuoyu, 233, 237
 ve dış politika, 227, 246
 yaratıcıları, 240, 241
 Kanada, 44, 149, 163,251,320,323,361,
 362
 Kant, I., 228,495
 Kara liste, 147
 Karadağlılar, 314
 Karşılıklı ve Dengeli Güç indirimi, 471,

- 475,476
Katalonlar, 314
Katar, 362
Kautsky, K., 297
Kellog-Briand Paktı, 370, 371
Kennedy, .T.F."G36
Keşmir, 171,232 K.G.B., 162
Kıbrıs, 120, 142, 183, 198,230,232,243
 Lefkoşe Anlaşmaları, 78, 79 6-7
 Eylül Olayları, 243, 245 1974
 bunalımı, 183
Kırım Savaşı, 369
Kırmızı Telefon Hattı, 342, 466
Kıt'a sahanlığı, 390
Kilise, 29, 116,273
Komünist Manifesto, 20, 319
Kongo, 67,457
Kore, 67, 150,286,451
 savaşı, 51
 ve Türkiye, 268,269
Kore (Güney), 459, 506
Kore (Kuzey), 457,506,517
Kosta Rika, 352
Kruşçev, 195, 196, 218,220, 262,294, 452
Kutsal ittifak, 4077 498
Kuzey Parlamento Konseyi, 360
Kuveyt, 517
Küba, 433,455,
 Domuzlar Körfezi olayı, 236, 456
 füze bunalımı, 433
Kültürel Yozlaşma, 24
La Haye (Konferans) (1899-1907),
 344,351,400, 444,493
Sürekli Hakem Mahkemesi, 344
 ve *silahsızlanma*, 443
 ve uluslararası hukukun
 kodifikasyonu, 400
 ve uyumsuzlukların çözümü, 336
Laos, 160, 168
Lawrence, T.S., 376
Letonya(lılar), 314
Lenin,ve dış politika, 304
 ve emperyalizm, 294
 ve revizyonizm ve statüko politikala-
 rı,294
Libya, 344, 362, 459
Lie, Trygve, 513
Liechtenstein, 506
Lippmann, W., 228
Litfinof Protokolü, 371
Litvanya, 371
Locarno anlaşmaları, 370
Lozan Anlaşması, 105
Luxembourg, Rosa, 297, 317
Lübnan, 518
Lüksemburg, 361
Macaristan, 42, 318,347, 360, 367
Machiavelli, R, 3, 7, 15, 31,415,422
Mackinder Sir H., 100
Magnot Hattı, 333
Magna ci vitas Christiana, 37
Makarios, 243
Malenkov, 452
Malezya, 168
Malinovski, 262
Mançurya, 431
Mao ZeTung, 36, 91, 209, 294, 376, 279
Marks(çılar), 87, 193, 197,213,248
 ve dış politika, 248
 ve propaganda, 133, 134
 ve revizyonizm ve statüko politikala-
 rı,294
 ve savaş, 294
 ve ulusal çıkar, 294, 310
 ve ulusçuluk, 230, 248
 ve uluslararası politika, 17, 22
Marshall (General), 149
 Planı, 149
McMahon Kanunu, 451
Menderes, Adnan, 244
Meşru Savunma, 392, 393
 ve Birleşmiş Milletler, 518, 519
Metternich, 329, 407, 426, 428
 IRBM, 472
MIRV, 462,463, 468, 480
Mısır, 35, 73, 87, 91, 103, 338, 344,362
Milano, 422
Milletler Cemiyeti, 4, 68, 330, 345, 355,
 361,498,511
 ve savaşların yasaklanması, 370
 ve silahsızlanma, 444
 ve uyumsuzlukların çözümü, 345
Milletlerarası Para Fonu, 52
M.İ.T., 162
Minuteman füzesi, 179,462
Modus vivendi, 398
Mondala, 448
Mongo(lar), 494
Monroe Doktrini, 428
Montesquieu, 276
Montrö Sözleşmesi (Boğazlar), 105
Morgenthau, H.J., 5, 6, 15,418
 ve güç politikası, 4, 9
 ve ittifak çeşitleri, 82
 ve kamuoyu, 228
 ve propaganda, 134

Mozambik, 168
MRBM, 470,472
MRV, 179,463,472
Musaddık, M., 166
Mussolini, 43)
Müniñ toplantısı, 271,431
MX füzeleri, 483
Myrdal, Gunnar, 211
Nagazaki, 175
Napolyon, 43, 54, 91, 305, 317, 329, 369,
375,406,422, 425,496
NATO, 454,460
stratejisi, 454
ve MBFR, 471,475
Navarin deniz savaşı, 145
Nehru, 45,433
Nemo' judex in re sua, 390
Neuilly Anlaşması, 499
Nicolson, Harold, 113
Nijerya, 73,321,323
Nikaragua, 352
Nixon (Başkan), 198,275,279
Nkrumah, 73
Norveç, 78, 360
Nuncio, 116, 117
Nükleer silahlar, 172, 173, 174
atom bombası, 172, 173
gönderme araçları, 175
teknolojisi, 173
Nükleer Silahların Yayılmasını önleyen
Anlaşma, 460
Nuremberg Mahkemesi, 401,403
Onaltıncı Louis, 424
Ondördüncü Louis, 424
OPEC, 73,75, 102,364
Oppenheim, 405
Orta Amerika Adalet Divanı, 352
Orwell George, 380, 381
Osmanlı İmparatorluğu, 42, 90, 314,422
Otuz Yıl Savaşları, 161,430
Pacta Sımt Servanda, 390
Pakistan, 72,76, 79, 82,459
Pantramoli, N., 113
Papa(hk), 37, 116, 117, 315
Papua Yeni Gine, 321
"Parlamentar diplomasi", 121
PearlHarbor, 67, 501
Perni, William, 494
Perry, Amiral, 428
Polaris denizaltısı, 461,
Polonya, 78, 143,334, 362, 371,422,
431,445
Pomaklar, 314
Portekiz, 1.51
Poseidotu denizaltısı, 462
Postdam Xonierajısj, 450,
Prens (MachiaveJli), 415,422
Prestij Politikası, 6, 90
Proleterya enternasyonalizmi, 220
Prusyahlr, 317
Rasyonellik, 10,16
Rebus sic stantibus, 412
Res judicata, 390
Reston, James, 235
Revizyonizm, 21
Rodezya, 97, 104, 146
Roma (imparatorluğu), 34, 35,36, 40,
50,53, 387,425
Romanya, 309, 325, 326, 360, 362,371
Sovyet anlaşması, 76
Roosevelt, F.D.,344
Roosevelet Theodor, 344
Romanof, Hanedanı, 430
Rönesans, 34,39,40,422 Ayrıca bkz: italya
Rusya, 42
Uluslararası Çalışma örgütü, 355
Saldırının tanımı, 394, 395
San Marino, 506
SALT, bkz: Silahsızlanma ve silahların
sınırlandırılması
Saray Bosna, 427
Sardinya (Krallığı), 427
Savoiler(hlar), 314
Sedat Enver, 87, 196
Self-defermination, bkz: Ulusların gele-
ceklerini kendilerinin tayin etmesi
Seyir füzesi, 485
Seylan 72
Sezar(UT), 37, 356
Sırlar, 314
Silahsızlanma ve silahların sınırlandırılma-
sı, 443
SALT, 461,466
SALT-II, 468,480
SALT-III,484
SALT ve öteki devletler, 470
SD1, 486,517
START, 485
Skyboit Füzesi, 341,456
SLBM, 178, 179 462,464,474
Soğuk Savaş, 55, 292, 303,374
Somali, 362
Sosyalist Enternasyonal, 29
Sovyetler Birliği, 19,21,44, 50, 51, 53, 54,
56, 57, 58, 67, 71, 74, 76, 83, 92, 93,
99, 101, 104, 119, 125, 135, 143,

- 148, 149, 151, 152, 155, 160, 168, 170,202, 206, 210,246, 254, 259,260, 263,271, 288,297, 309, 330, 338, 341, 345,355, 360, 368, 394, 419,430,432, 433,434, 439, 457,458, 460,464,468, 470,473, 485, 502
- konvansiyonel silahları, 436
- Küba füze bunalımı, 183
- Litfinof Protokolü, 371, U-2 Olayı, 411,452,455
- ve Çin çatışması, 21, 203
- ve diplomasi, 124,- 125
- ve nükleer silahlar, 474
- ve nükleer silahsızlanma, 456
- ve saldırının tanımı, 396
- ve Türkiye, 199, 149, 150
- ve ulusal çıkar, 248, 249
- Stalin(cilik), 34, 50, 57, 68, 74, 88, 92, 126, 148,218, 223, 259,291, 294, 306, 318,330,431,450,452
- Statüko politikası, 5
- anlamı, 327
- karşı politikalar, 333
- uygulamadaki durum, 329
- ve Marksçı-Leninci öğreti, 331 .
- ve revizyonizm, 352
- Status quo ante bellum, 328
- Sudan, 322, 362
- Sukarno,73
- Suul, Due de, 494
- Suriye, 150, 166,267
- Suudi Arabistan, 73, 160
- "Süper Devlet", 44, 54, 67, 128, 177,333, 339, 341,374, 432, 433,480
- Sürekli tarafsızlık, 70, 71,431,
- Şili, 167, 269,45-5
- Taivan, 45, 84
- Taktik nükleer silahlar, 440
- Tanzanya, 460
- Tarafsızlık, 69, 70 Ayrıca bkz: Sürekli tarafsızlık
- Tatar(lar),35
- Tayland, 168 T.B.M.M., 282, 285
- Teknoloji transferi, 368
- Thant,U.,513
- Tırmanma,
- Tito, Mareşal, 45, 73
- Tlatelolcu Anlaşması, 459
- "Topyekun karşılık", 186
- Trianun Anlaşması, 49.9
- Troçki, L., 68 ..
- Truman H. (Başkan), 450 Doktrini, 144
- Tunus, 362
- Türk(ie), 74, 142, 147, 156, 158, 192, 198,202, 242, 341, 350", 360, 371
- Amerikan ambargosu, 147
- Amerikan yardımı, 148
- Boğazlar, 149, 167
- devletler kurumları ve dış politika, 273
- Ege kıta sahanlığı sorunu, 78 (1339), 85
- Johnson'un mektubu, 199
- Kıbrıs harekati, 404
- Savaş ilanı, 502
- Sovyet anlaşması (1925), 370
- Ulusal Kurtuluş Savaşı, 105
- ve Bağdat Pakti, 76
- ve Ortak Pazar, 87
- ve anlaşmaların onaylanması, 399
- ve Kıbrıs olayı, 78
- ve Kore Savaşı, 286,
- 6-7 Eylül Olayları, 245
- U-2 Uçağı Olayı, 452, 455
- Ukrayna (hlar)50,314
- Ulusal çıkar, 86, 87, 92,248, 255
- Ulusal karakter, 22
- Ulusal moral, 99
- Ulusal kurtuluş hareketleri, 376
- Ulusal yetki, 411
- Ulusçuluk, 42,43, 310, 319,323, 380, 409,425, 430
- doğuşu, 310
- gelişmiş ve niteliği, 315
- ikinci Dünya savaşından sonraki gelişmeler, 307, 323
- Marks ve Engels'in görüşleri, 318, 319,
- Sosyalist dünyadaki hareketler, 320,325,332
- Ulusların kaderlerini kendilerinin tayini, 324, 325
- Uluslu oluşturan öğeler, 313
- Uluslararası (Sürekli) Adalet Divanı, 355
- Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, 460
- Uluslararası Bayındırlık ve Kalkınma Bankası, 359
- Uluslararası Çalışma Örgütü, 360
- Uluslararası Hukuk, doğuşu ve gelişmesi 386
- kaynakları, 388
- kodifikasyonu, 400,411
- Örf ve adet kuralları (teamül), 390
- Uluslararası anlaşmalar, 398, 401, 513
- uygulanması, 390,

- yaptırım, 391, 392,
saldırının tanımı, 394, 395
ve meşru savunma, 394,
ve uluslararası sistem, 404, 412,
yasama görevi, 396,
yorumlanması ve bağlayıcı gücü, 401
- Uluslararası ilişkiler, bkz Uluslar arası
politika
- Uluslararası Kuruluşlar, 3,
Birleşmiş Milletler, 500, 519 ,İlk ger-
çek örgütler, 498,ilk fiili örgütlenme
girişimleri, 496,ilk örgütlenme tasarı-
ları, 498,Milletler Cemiyeti,
502,genel nitelikleri, 502
- Uluslararası Para Fonu, 359, 386
- Uluslararası (politika), 3,
çatışmaların nedenleri, 293,
incelenmesi, 24,
İşbirliği, 359, 363,
kapsamı, 27, 28
karar verme kuramları, 15, 16,
Marksçı kuram, 18, 22,
sisi em çözümü, 30
"siyasal gerçekçilik", 5
ve uluslararası ilişkiler ayırımı, 25,
ve iç politika, 30,
ve dış politika ayırımı, 25,
yaklaşımlar, 5, 34
yeni yaklaşımlar, 9, 17
- Uluslararası sistem (kuramı), 14, 30, 33,
bugünkü yapısı, 43, 47,
çağdaş sistemin Özellikleri, 55, 59
çözümlemesi, 30, 34,
ilk ve orta çağlarda, 35,40,
geliştiren öğeler, 385,
modern devletin ilkeleri, 48, 54
onbeş-ondokuzuncu yüzyıllarda,
39,44,
ondokuzuncu yüzyılda, 43,44,
özellikleri, 202, 229,
türleri, 55, 56
ve uluslararası hukuk, 400,411 .
- Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü, 359
- Uluslararası telekomünikasyon Örgütü,360
- Uluslararası Ticaret Odası, 29
- Uluslararası Yeni Ekonomik Düzen, 363
- UNESCO, bkz; Birleşmiş Milletler Eğitim,
Bilim ve Kültür Örgütü
- UPU, bkz: Dünya Posta Birliği
- Utopyacılar, 4
- Utrecht (Barışı) 402
- Uyuşmazlıkların çözümü, 336, 345,
arabuluculuk, 342, 344,
- bunalımların çözümü, 340,
çatışmaların çözümü, 340,
diplomatik ve siyasal yöntemler, 342,
dostça girişim, 343, 345, 349
geleneksel yöntemler, 343, 348,
genel nitelikleri, 339,
görüşme, 343, 344,
hakemlik, 345, 350
hukuki çözüm, 348, 351,
Orta Amerika Adalet Divanı, 352,
soruşturma, 346, 347
- Uluslararası (Sürekli Adalet Divanı), 355,
Uzlaştırma, 339, 342,
yeni yöntemler, 339, 356,
- Üçüncü Dünya bkz: Gelişmekte olan ülke-
ler
- Üçüncü Selim, 114
- Ülke bütünlüğü (devletlerin), 52, 53
- Ülkücüler, 4
- Ürdün, 160
- Vance, Cyrus, 481
- Vahdettin, 252
- Varşova Pakti, 56, 76, 77, 78, 126, 170,
306,360
ve MBFR.,471,475
- Vattel, Emeric de, 422
- Venedik Cumhuriyeti, 495
ve diplomasi, 98,99
- Venezüella, 73
- Versailles Barışı, 421,427,430,498
- VesÜalya (Barışı), 4, 50,52, 114, 12i,
357,405,423,495,497
- Vietnam, 65; 100, 120, 160, 193, 229,
230,250,271,
- Viyana Kongresi (1815), 329, 339,421,
426,496
ve diplomatların sınıflandırılması,
405
- Vladivostok Anlaşması, 480,481,482
- Waldheim, Kurt, 129,514
- Watergât.e, 279
- Wilson, Charles, 280
- Wilson Woodrow, 34,67,231,324, 329, 353
ve açık diplomasi, 122
ve ondört nokta, 128
- Wright, Quincy, 134
- WVO, bkz: Dünya Meteoroloji Örgütü
- Yalnızlık (politikası), 64, 65,96
ve Amerika Birleşik Devletleri, 71
ve Sovyetler Birliği, 72
- Yalta Konferansı, 50, 502
- Yemen, 362

Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen, 102
Yeni Zelanda, 455
Yer allı faaliyetleri, 162, 166
Yetmişyediler, 75, 375 Ayrıca bkz: Geliş-
mekte olan ülkeler
Yıkıcı faaliyetler, 114, 137
Yılgı dengesi, 7, 103,413,433,434
Ayrıca bkz: Dinginlik ve Konvansi-
yonel denge
Yugoslavya, 21,45, 56, 72,96, 150,160

Yumuşama, 219, 259,260
Yunan(istan), 221, 233, 243,251
Kıbrıs bunalımı (1974), 180
Yusuf Agâh Efendi, 114
Zaire, 421
Zambiya, 322
Zararla karşılık, 460
Zehirli gazlar, 391
Zersetzung, .168
Zukov, 262